

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 31, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received: 24.11.2022*

Kabul Tarihi / *Date of Accepted: 16.12.2022*

Sayfa / *Page: 152-177*

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer:*

 Doç. Dr. Emine ATMACA

Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
eatmaca@akdeniz.edu.tr

 Merve KARAKAYA

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi
mmervekarakaya@gmail.com

ANTALYA İLİ SERİK İLÇESİNİN STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN FARKLI SES VE ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ*

Öz

Antalya ili Serik ilçesi, Antalya'nın orta kesiminde, il merkezinin yaklaşık 30 km. doğusunda, 22 kilometrelik kıyı şeridinde sahip turistik bir ilçedir. İlçe coğrafi yapısı itibarıyla içeriden ve dışarıdan göç alması münasebetiyle kendine has sosyo-kültürel dokusunu kaybetmeye başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının her eve girmesi, ulaşımın çok kolaylaşması, turizminin her geçen gün yaygınlaşması, okuryazarlık oranlarının artması gibi sebepler ilçenin ağız özelliklerinin sağlıklı bir şekilde derlenmesini engellemektedir. Bu gibi sebepler dolayısıyla diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi Serik ağızı da Standart Türkiye Türkçesinin etkisinde kalmakta kendine has ses ve şekil bilgisi özelliklerini kaybetmektedir. Bilindiği üzere Standart Türkiye Türkçesinin söz varlığındaki zenginliğinin ortaya çıkarılmasında ve özellikle dilin gelişim ile değişim seyrinin yakından takip edilebilmesinde son derece önemli olan bu ağız özellikleri kaybolmadan bir an önce derlenmeli ve kayıt altına alınmalıdır.

* Bu çalışmanın ana malzemesini, Merve Karakaya'nın 15 Haziran 2022 yılında "Serik ve Yöresi Ağızları" adında savunduğu yüksek lisans tez çalışması oluşturmaktadır. Ancak tarafımızdan hazırlanan bu çalışmada/makalede, Serik merkez ve mahallelerine başka çalışmalar için derleme ve soruşturma ziyareti için gidildiğinde tespit edilen kelimeler de Kayıt Dışı Derlenen Kelime (KDDK) olarak verilmiştir. Tahtacı Türkmenlerin ikamet ettiği köylerden/mahallelerden yeni derlemeler yapılmış ve bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada, ilkin Antalya iline bağı Serik ilçesinin coğrafi ve etnik yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında ilçenin köylerinin/mahallelerinin tamamına ulaşılmış, ağız özelliklerini en iyi yansıttığı düşünölen kaynak kişilerden belli konularda metin ve kelime derlemeleri yapılmıştır. Bu derlemelerden elde edilen veriler ışığında yöreye ait Standart Türkiye Türkçesinden farklılaşan ses ve şekil bilgisi özellikleri maddeler hâlinde sıralanmıştır. Ayrıca Serik'te önemli bir yer tutan Tahtacı Türkmenleri ile Giritli muhacirlerden de derlemeler yapılmış ve onlardan elde edilen veriler ayrı madde başlıklarında verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türkiye Türkçesi Ağızları, Antalya, Serik ağızları, ses bilgisi, şekil bilgisi

DIFFERENT PHONETIC AND MORPHOLOGICAL FEATURES OF ANTALYA'S SERİK DISTRICT DIALECT DIFFERENT FROM STANDARD TURKISH

Abstract

Serik district of Antalya province is in the central part of Antalya, approximately 30 km from the city center. It is a touristic town with a coastline of 22 kilometers to the east. Due to the geographical structure of the district, it has started to lose its unique socio-cultural texture due to immigration from inside and outside. Reasons such as mass media entering every house, ease of transportation, increasing popularity of tourism day by day, and increasing literacy rates prevent the compilation of the dialect characteristics of the district in a healthy way. Due to such reasons, Serik dialect, like other Turkey Turkish dialects, is under the influence of Standard Turkey Turkish and loses its unique phonetic and morphological features. As it is known, these live dialects, which are extremely important in revealing the richness of the vocabulary of Standard Turkey Turkish and especially in following the development and change of the language closely, should be compiled and recorded as soon as possible before they are lost.

In this study, firstly, information about the geographical and ethnic structure of Serik district of Antalya province is given. Afterwards, all of the villages/neighborhoods of the district were reached, and text and word compilations were made on certain subjects from the source people who were thought to reflect the dialect characteristics best. In the light of the data obtained from these compilations, the phonetic and morphological features of the region, which differ from the Standard Turkey Turkish, are listed as items. In addition, compilations were made from Tahtacı Turkmen and Cretan immigrants, who had an important place in Serik, and the data obtained from them were given under separate article titles.

Key words: The Dialects of Anatolia, Antalia, The Dialect of Serik, phonetic, morphology

Giriş

Serik İlçesi, ülkemizin 36-37 derece enlem, 31-32 derece boylamları arasında yer almaktadır. Antalya Mersin karayolu üzerinde, Antalya'nın 38 km doğusunda, Manavgat İlçesine 40 km uzaklıktadır. Akdeniz'de 22 km kıyı şeridinde sahip olup, 8 km içeride, denizden 26 m yüksekliktedir. Kısmen dalgalı ovalık bir arazi üzerine kurulmuştur. İlçenin yüzölçümü 1.550 km²'dir. Bunun 45,360 hektarı tarım arazisi, 65.764 hektarı da orman arazisi, geri kalan kısmı da vasıfsız yerlerdir. Serik Antalya ovasının doğuya doğru uzanan bir parçasını teşkil eder. Dağlık kesimlerinde hayvancılık, ormancılık; ova kesimlerinde de ziraatçılık özellikle turfanda sebzeçilik yapılmaktadır. Ticari hayatı Antalya şehir merkezine bağlıdır. İlçenin kuzeyinde batı Toros dağları yükselmeye başlar. Serik ilçesi batıda; Antalya Merkez İlçe, doğuda; Manavgat İlçesi, kuzeyde; Burdur İline bağlı olarak Bucak ve Isparta İline bağlı Sütçüler İlçeleri, Güneyde; Akdeniz ile çevrilidir. İlçede Akdeniz iklimi hâkimdir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı geçer. Bu iklimin sonucu olarak doğal bitki örtüsü de makilerdir. Bölgenin en önemli akarsuları Köprüçayı ve Aksu çayıdır¹.

Serik ilçesine ilk yerleşim yeri, MS II. yüzyılda Bergama Krallığına bağlı olarak bugünkü Yanköy Köyü yakınlarında bulunan Sillyon/Sellum (Koçhisar tepesinde) da ve Belkıs Köyü'nde "Aspendos" olarak iki yerde kurulmuştur. 1817 yıllarında yerleşim bölgelerinin çok aralıklı olması nedeniyle ilçe önceleri "Seyrek" adıyla anılmış, 1890 yıllarına doğru "Serik" olarak adlandırılmıştır. 1900 yılında bugünkü ilçe merkezinde "Kökez" adı altında Bucak merkezi olmuştur. 26 Haziran 1926 yılında da Serik ilçe olmuştur². Selçuklular, Antalya bölgesine ilk ayak bastıklarında Sillyon'da yer tutmuş ve bu yere "Karahisar-ı Teke" adını koymuşlardır. Hatta Sillyon'daki Türk damgasını belirtmek için bölgenin girişine bir mescit yapmışlardır. Osmanlı döneminin kimi verileri incelendiği zaman burada "Cemaat-ı Etrak-ı Serik" (Serik Türk Cemaati) ve "Kökez" isminde bir topluluğun da yer tuttuğu görülmüştür. Kökez topluluğu, günümüzdeki Aspendos Harabeleri'ne yerleşmiştir (Serik Kaymakamlığı 2012: 30). Bugünkü Serik'in temel taşı olan Şevketiye Köyü, Rumeli'den gelen göçmenlerin Kökez çevresine yerleştirilmesiyle kurulmuştur. Ancak göçmenler bu yere Şevketiye yerine Kökez demeyi tercih etmiştir. Bunun sonunda Cumhuriyetin ilk zamanlarında 26 Haziran 1926 tarihinde Kökez, ilçenin merkezi olmuş ve Serik ismiyle kayıtlara geçirilmiştir (Serik Kaymakamlığı 2012: 30).

Serik, Osmanlı Devleti'nin ilk döneminde de idari durumunu korumuş, "Karahisar-ı Teke" adıyla 1393 yılında Teke Sancağı'na bağlı bir kaza olarak Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. XVI. yy.'dan itibaren "Karahisar Nahiyesi" ve "Serik Nahiyesi" adlarıyla ikiye ayrılmıştır. Bugünkü Yanköy Köyü civarında bulunan ve halk dilinde "Asar" adıyla bilinen Sillyon, Karahisar Nahiyesi'nin merkezi, Belkıs, (Aspendos Tiyatrosu çevresi) Serik Nahiyesi'nin merkezi olmuştur. XIX. yy.'da "Karahisar-ı Teke" kazası yerine "Serik" adı kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk nüfus sayımı 1831'de "Serik" adı kullanılmıştır (Mecek 2014: 2; Bulut 2017: 128).

¹ Bu bilgi, <http://www.serik.bel.tr/> sitesinden de alınmıştır [Erişim: 10.09.2022; 09:12].

² Bu bilgi, <http://www.serik.bel.tr/> sitesinden de alınmıştır [Erişim: 10.09.2022; 09:12].

Cevdet Türkay'ın "Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar" adlı eserinde, Osmanlı maliye ve tapu kayıtlarına göre Serik ilçe adının Serik, Serikli ve Seriklü aşiret boyundan geldiği bilgisi kayıtlıdır (Türkay 1979: 671; Mecek 2014: 2). Bazen "Yörükân-ı Serik", bazen de "Etrâk-ı Serik/ Cemaat-ı Etrâk-ı Serik" (Mecek 2014: 2; Oral 2013: 181) diye kayıt altına alınan Türkistan/Serinde/Serika (Oral 2013: 182) kökenli olan bu Türkler, Anadolu'da şu yerlere yerleşmiştir: Teke, Hamîdenli, Kayseriyye, Kırşehir, Beğşehir, Alâiye, İçel ve Aydın sancakları, Yüreğir Kazası (Adana Sancağı), Manavgat Kazası (Alâiye Sancağı), Uluborlu, Isparta ve Eğridir Kazaları (Hamîd Sancağı), Dânişmend Kazası (Karahisâr-ı Teke Kazâsı) (Teke Sancağı), Turgud Kazâsı (Konya Sancağı), Koçhisâr Kazâsı (Aksaray Sancağı) (Türkay 1979: 671). Ayrıca tarihi belgelerde Serik cemaatinin "Yıva", Seriklü cemaatinin ise "Yüreğir" boyundan olduğu bilgisi yer alır (Halaçoğlu 2009-V: 2019).

Serik adı, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde sadece Antalya'nın konu edildiği bölümde şöyle yer almaktadır:

"Daha önce Kayser yapısı imiş, sonra Frenk ele geçirmiştir. Daha sonra Sultan Keyhüsrev fethidir, ondan sonra Orhan Gazi fethidir. Teke paşasının hâssıdır, subaşı hâkimdir. 150 akçe şerif kadılıktır ve nahiyesi 70 parça köydür. Kalesi bir tepe üzerinde dört köşe bir küçük kaledir. Yedi kulesi ve güneye bakar bir kapısı vardır. Ensesinde havalesi vardır ve hendeği yoktur. Kale dizdarı, neferi, kethüda yeri, serdarı ve ayanı yoktur. Ancak 70-80 hane Türkmen kavmi sakinlerdir, onlar da Temmuz'da yaylağa çıkarlar. O kadar mamur kale değildir. Ancak nahiyesi mamur ve mahsuldar kazadır. Onu görüp kible tarafına dağlı ormanlı yollar geçerek, Aksu Nehri: Büyük sudur. Ta kuzey tarafında Hamid Vilâyeti'nde Eğirdir dağlarından ve Hamid derelerinden toplanıp bu Kondi Ovası içinden geçip yine bu mahalle yakın Akdeniz'e karışır, ama kanlı ve hayırsız sudur. Bu mahalde onu gemi ile geçip karşı tarafında, Görüş Köyü: 200 evli bağlı ve bostanlı mamur bir köydür. Onu geçip 2 saat bir düz ormanlarda yüksek ağaçları seyrederek, Ulusu Nehri: Bu da doğu tarafında Hamid dağlarından gelip bu mahalde Sultan Alâeddin'in 11 göz büyük köprüsü altından akıp bu mahalde Akdeniz'e karışır. Derya gibi büyük âb-ı hayat sudur ve çeşit çeşit balıkları vardır. Bu köprünün Antalya tarafında binden fazla sazdan kulübe gibi dükkânlar vardır. Haftada bir cumartesi gün Serik nahiyesinden, Karahisar'dan, Alâiye ve Antalya'dan, Tek eve Hamid'den 40-50 bin adam bir gün bir gecede toplanıp büyük pazar durur. Serik Subaşı Nişancı Paşa hâssıdır. Onun subaşı, kadısı, Karahisar ve Manavgat kadısı o gün orada hazır olup büyük kavga ve davalar halledip kadılara sicil için 3 akçe, hüccet için 10 akçe verirler. Bir akçe fazla istese kadınların piştahasını(çekmece) başında parça parça ederler giderler, öyle kavgacı Manavgat kavmidir. Manavgat neredir, diye sorsan "Ya geri kaldı ya ileridedir" diye cevap verirler. Böylece yerilmiş, kötü kavimdir. Bu vilayet halkı bir haftayı Salı, Çarşamba; Perşembe, Cuma diye hesap edemezler, ancak her gün bir semtte pazar durur, o pazar günleri ile hesap edip "Ulu pazar, kiçi pazar, beri pazar, öte pazar, Serik pazar ve Manavgat pazar" diye 8 günü 8 pazar ismiyle sayarlar, tuhaf kavimdir. Ancak gayet musallı halktır" (Evliya Çelebi 2013: 169).

Serik adının kökeni hususunda şu görüşler vardır:

"Osmanlı coğrafyasında Serik ilçesinden farklı olarak başka bir Serik ismi daha görülmektedir. Pîrî Reis'in (ö. 960/1553) Ege ve Akdeniz kıyılarını tasvir ettiği coğrafi eseri Kitab-ı Bahriye'de Mağrip kıyılarındaki kalelerden bahsederken, Huneyn kalesinin doğusunda yer alan bir adada bulunan Arslan/Serik Kalesi'nden söz eder. Arcakon adındaki bu küçük adada aynı adlı bir tatlı suyun bulunduğunu, bu suyun önünde Arapların Aslan, Türklerin Serik dediği harap bir kale bulunduğunu anlatan Pîrî Reis, buralardaki su kenarlarında Yörük taifesinin oturduğunu belirtiyor. Osmanlı denizcisi yazmıyor amma bu Yörük taifesinin Serik Türkleri olması olasıdır" (Oral 2013: 181).

Bu bilginin yanında Serik adı, bir erkek adı olarak da kullanılmaktadır. Şöyle ki “Kazakistan’ın Serik Abdurrahmanov isminde bir milletvekili; Serik Umbetov ve Serik Baymaganbetov isimlerinde iki bakanı bulunmaktadır. Bu isim, Serinde’de yaşayan Uygur

Türklerinin sözlüğünde *ser-* köküne dayanmaktadır: “*çel-ik, çal-ık, sev-ik (sev-ük), kan-ık* gibi. -Ik fiilden isim yapma ekiyle kurulan *sermek*, Eski Uygur Türkçesi ve Orta Türkçesi dönemine ait Kutadgu Bilig ile Dîvân ü Lugâti’t-Türk’te ve Atabetü’l-Hakayık’ta; “sabretmek, dayanmak”; sabırlı, dayanıklı, dayanılan” anlamlarına gelmektedir” (Oral 2013: 182).

Serik adının Antalya’da ilk defa ne zaman ve nasıl kullanıldığı hususundaki bilgiyi M. Oral, “Serik Adına Dair” adlı makalesinde şöyle verir:

“Elimizde somut ve sağlam tarihî kanıt ve tanıklar henüz yoktur, ancak XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Antalya ile Alanya kalelerinin fethinden hemen sonra tarihî Sillyon kentinin zaptını takiben bölgeye ilk yerleşen Tekeli Türkmenleri arasında Serik Türklerinin de bulunduğu veya zaman içinde onların da yerleştiği düşünülebilir. Serik bölgesinin antikçağın önemli bir kavşak noktasında bulunması da anlamlıdır. Pamfilya şehirleri arasındaki tarihî yol, bölgeyi Kesikbeli ile Beyşehir bölgesine, Döşeme yoluyla Pisidya bölgesine, Yenice Boğazı ile de Elmalı yöresine bağlıyordu” (Oral 2013: 181).

Şer’iyye sicillerindeki vergi kayıtlarına göre Serik Kazası’na bağlı köy adları şöyledir: *Ahmediye, Akbaş, Akınlar, Aşağıçatma, Aşağıkocayatak, Belek, Berendi, Boğazak, Bucak, Burmahancı, Büğüş, Cumalı, Çanakçı, Çakal, Çandır, Eminceler, Eskiyörük, Zayımler, Karadayı, Kara, Karıncalı, Kızıllar, Kumköy, Kürüş, Sariabalı, Sat, Üründü, Yanköy, Yukarıkocayatak, Zırlankaya, Gebiz, Abdurrahmanlar, Akçapınar, Aşağıoba, Çatallar, Dorum³, Haciosmanlar, Haskızılören, Kırbas, Kozan, Nebiler, Tek⁴, Yukarıçatma, Yunaklar⁵* (Moğol 1991: 25).

Antalya Vilayeti adına yayınlanacak Mecelle’ye dercedilmek üzere Vilayet makamından istenen 160 suale cevap olarak hazırlanan (Serik) Nahiyesine ait 21/2/1339/1923 tarihli Layiha’da Serik ilçesinde 41 köyün olduğu ve bazılarında mahallelerinin de mevcut olduğu bilgisi kayıtlıdır. Bu layihada köy ve mahalle adları şöyle verilmiştir (Selekler 2011: 121-122):

Köy adı	Mahalleleri
Aşağı Çatma (taşlık), Alacami mahalleri	Kabacalar, Uncular, Hacı Hasanlar, Kök
Akbaş	Gökçeler, Gelmen, Kızıl Bük
Ahmediye, Ayanoz	Koca Dayılar, Çakal, Yusufklar
Belek (Başyığıt), Boğazak mahalleri	Kardayı, İlice, Tuzla burnu
Büğüş	Meteris, Gavur Yazısı
Burmağancı	Pazarağaç, Gebizler
Bucak köy	Aşağıoba, Tabaklar
Boztepe Belkis Mahalleri	Kızıl Belen, Emir, Kadiroğlu, Vezirağa Boğazı, Yemişli tahta, Osmanağa çiftliği, Kürdali, Ethem Beleni, Kükürtlü çeşme, Köleler, Teraziler, Eski Balkız
Cumalı, Çandır, Çanakçı, Çakallık mahallesi	Köseler
Deniztepesi mahallesi	Kemişler

³ Bugün bu mahallenin adı, “Dorumlar”dır.

⁴ Bugün bu mahallenin adı, “Tekke”dir.

⁵ Bugün bu mahallenin adı, “Yumaklar”dır.

Dikmen Eminceler mahalleleri	Pınarağaç, Çığılı
Kadriye (Akınlar), Karıcalı	Keller
Karataş mahallesi	Macarlar
Kocayatak mahalleleri	Göncüönü, Aşağı Kocayatak, Azaplar, Karakaş Çiftliği, Yaylalılar, Bababeleni
Kuşlar, Kumköy, Kumbarlar, Kızıllar Önü, Karabuynuz (Beşgedik), Kökez (Şevketiye) Nahiye merkezi, Kürüş mahalleri	Zıpçıklı, Pürçüklü, Söğütlü, Çeşme
Gökçe Pınar, Satalı, Üründü Mahalleri	Yukarı Üründü, Aşağı Üründü, Alaçeşme, Belpınar, Yazır
Üçtepe mahallesi	Abdullahlar
Pıncık, Yanköy mahalleleri	Uzunsakallar, Gavur yazısı, Aşaraltı, Koparan Çiftliği
Zayımlar mahalleleri	Yukarı mahalle, Aşağı mahalle, Zırlankaya

Serik ilçesinin etnik yapısı

Bölgede Teke sancağına bağlı, XVI. yüzyılda yer tutan ve konargöçer hayatı yaşayan cemaatlerin isimlerini taşıyan birçok köy adı mevcuttur. Bunlardan Avdan, Beycük, Bügdüz, Çandır, Çay, Furaşlar, İğdir, Karatay, Köseler, Saruca, Gebiz ve Yüreğir adlı köyler Karahisar-ı Teke'ye bağlı olan köylerdir. Abdurrahmanlar, Çandır ve Akçapınar, Aşağıoba, Bozdoğan, Çatallar, Dorumlar, Eskiörük, Kırbaş, Kozan, Sarıabalı ve Töngüşlü adlı mahalleler ise bölgedeki Yörük oymaklarının ve obalarının isimleriyle anılan köylerdir. Ayrıca Bulacalı, Çakal, Fettahlı, Hacısalı, Honamlı, Karahacılı, Karakoyunlu, Karamanlı, Karatekeli, Murtana, Saçıkartalı ve Yeniosmanlı Yörüklerinin de ilçeye gelip yerleştiği tarihi verilerden bilinmektedir (Ak 2015: 16-17-18; 23-80).

Serik Nahiyesine ait 21/2/1339/1923 tarihli Layiha'da aşağıdaki Yörük kabile ve mahallelerinin adı kayıtlıdır (Selekler 2011: 122):

a) Karahacılı aşireti: Bunlar karışık surette Balkız köyünün muhtelif mahallerinde oturan yarı yarıya köylüleşmiş olan bir aşirettir. Himmetli, Hacı Hamzalı, Sarı Habalı, Kaldırıcılar, Ali Kâhya, Solaklı adları ile 6 mahalledir.

b) Honamlı aşireti: Bu aşirette Hacı Celiller, Recepli, Çöşlü (Coşlu), Telliler, Karsavurdan (Adıgüzel de denir), Ötgünlü, Karaevliler 8 mahalledir.

c) Saçı Karalı aşireti: Küçüklü, Hacı Aliler, Nasuhlu, Hacı Süleymanlı, Karabacaklı, Hayta namlarında 6 mahalledir.

4) Eski Yörük aşireti: Basırlı, Çankara (Çenger, Çönkre, Çunkar da aynıdır) Ahmetli adında 3 mahalledir.

5) Karakoyunlu aşireti: Başlıca bu beş aşiretteki mahalleleri yirmi dördü bulur.

Karakoyunlu aşireti, Serik ilçesinin Deniztepesi, Kocakayak, Dikmen, Nebiler, Yukarıçatma, Karadayı, Berendi, Pıncık, Abdurrahmanlar, Kürüş ve Yeşilyurt'a yerleşmiştir (Seyirci 2000: 34).

Tarihi verilerden elde edilen bilgilere göre Serik ilçesine başta Karakoyunlu, Karahacılı, Karakeçili, Karaevliler, Honamlı, Töngüşlü, Eskiörük, Hayta/Saçı Karalı, Solaklı, Çakal, Hacısüleymanlı, Basırlı olmak üzere 16 Yörük aşireti bulunmaktadır (Selekler 2011: 144-147; Bulut 2017: 129). Bu Yörük aşiretleri, Orta Asya'dan bu topraklara gelip yerleşmiş ve konargöçer bir hayat benimsemişlerdir. Bu Yörükler, diğer yörelerde yaşayan Yörükler gibi yazları genellikle

Korkuteli, Beydağları arasındaki Karçukuru, Feslikan, Geyikbayırı, Saklıkent gibi yerlere, Isparta'da Aksu, Anamas, Gelendost ve çevresine yayılmak için gitmektedirler. Kışları ise Serik'te geçirmektedirler (Selekler 2011: 143; Bulut 2017: 129).

Serik'in Yanköy, Cumhuriyet, Kürüş, Yeni Mahalle ve hal çevresinde Tahtacı Türkmenleri yaşamaktadır (Seyirci 2007: 110-111). Serik'teki Tahtacı Türkmenlerin teşekkülü ve yapılanmasıyla ilgili olarak şu bilgiler verilebilir: "Serikli Türkmenler, Oğuz boylarından olup Hazar Denizi'nin doğusu ile bugünkü İran'ın batısında bulunan Horasan üzerinden Anadolu'ya, Irak ve Suriye'ye göç etmişlerdir. Yaşadıkları bölgelerde orman işçiliği ve kereste üretiminde çalıştıkları için "Tahtacı" ismiyle anılırlar. Uzun yıllar göçebe yaşamaları ve yerleşik düzene geçmeleri nedeniyle kapalı bir toplum olarak kalmışlar, Türk dilini, örf ve adetlerini, inançlarını muhafaza etmişlerdir. Serikli Türkmenler, orman işçiliği yaptıkları yıllarda yaşamlarını uzun yıllar Toros dağlarında doğayla iç içe sürdürmüşlerdir. Serikli Türkmenlerin Anadolu'da yapılanması Ocak olarak adlandırılmıştır. Anadolu'da kutsal saygınlığı olan iki Ocak bulunmaktadır. Serikli Türkmenlerin Aydın'ın Reşadiye ilçesinde merkezi bulunan Hacıemirli Ocağı soyuna bağlı olduğuna inanılır. Bu nedenle Serikli Türkmenler; Türkmenler arasında Aydınlı olarak adlandırılırlar. Aydınlı aşireti yanında Üsküdarlı ya da Üstürgeli, Şehepli, Zeybek gibi aşiretler de bulunmakla beraber bu boy isimleri günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Türkmenler Kültür ve Yardımlaşma Derneği ile Türkmen (Akyokuş) Yaptırma Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği adı altında iki dernekle Serik'te faaliyetlerini sürdürmektedirler" (Serik Kaymakamlığı 2012: 171).

"Serik Tahtacılarının büyük bir kısmı Çukurova ve Mersin çıkışlı ailelerdir ve burada yaşayan Tahtacıların çoğunluğu Aydınlı obasından oluşmaktadır. Aydınlı obası dışında Üsküdarlı (Üstürgeli) ve Şehepli obalarına mensup Tahtacı aileleri de mevcuttur. Serik Tahtacıları, Aydın İli'nin Reşadiye Kazası'nda bulunan Hacı Emirli Ocağı'na bağlı olduklarını belirtmektedirler. Ayrıca, türbesi Gaziantep'in İslâhiye İlçesinde bulunan İbrahim-i Sani hazretlerini de kutsal kabul etmekte ve bu şahsa olan bağlılıklarını dile getirmektedirler" (Mecek 2014: 4).

Bölgedeki coğrafi şartların elverişliliğiyle birlikte aynı zamanda deniz ulaşımına sahip olan ve geniş bir araziye ev sahipliği yapan Antalya, yıllardan bu yana önemli göçlerin başrolünde olmuştur (Gönüllü 2009: 297). Antalya, XIX. yüzyılın ikinci yarısı sonrası Müslüman-Türk muhacirlerin yaptığı göçlere de tanıklık etmiştir. Bu muhacirler, Osmanlı Devleti'nin muhacirleri konuşlandırma planlarına göre hareket edildiği için Antalya ve Serik bölgesine yerleştirilmişlerdir. Taşlık, Kızılbelen, Şatırlı, Dikmen ve Belek'e Teselya muhacirlerinin yerleştiği; Ahmediye ve Kadriye'ye ise Girit'ten gelen muhacirlerin yerleştiği bilgileri "Geçmişten Günümüze Serik" adlı eserde de belirtilmektedir. Kesin bir bilgi olmamakla birlikte yöre halkından derlenen bilgiye göre Gebiz'e Macaristan'dan gelenler de yerleşmiştir. Tarihi verilerden bilindiğine göre Batı Trakya Türkleri Balkan Savaşı sırasında muhacir olarak, Girit savaşı sırasında da Girit Türkleri Serik'e gelip yerleşmişlerdir. Bununla birlikte Anadolu coğrafyasında çeşitli bölgelerde çok eskiden bu yana yer tutmuş olan Abdal oymakları da mevcuttur. Günümüzdeki Abdalların birçoğu da kendilerinin Türk ve Müslüman olduklarını söylemektedir. Serik'te yaşayan Abdallar, ilçe merkezinin kuzey kısmında yer tutmuşlardır (Serik Kaymakamlığı 2012: 173-175).

Serik ilçesinin ağız araştırmalarındaki yeri

Coğrafi şartlar, ekonomik nedenlerle ilçeye yapılan iç ve dış göçler, kitle iletişim araçlarının hızla gelişip yaygınlaşması, ulaşım, sanayileşme, okullaşma ve özellikle turizm gibi sebepler dolayısıyla dışarıya karşı çok açık olmasına rağmen Yörük (~Göçer) ve Türkmenler kendi içlerinde geleneğini, göreneğini, kültürünü ve dil özelliklerini muhafaza edebilmeyi başarmışlardır. Bu dikkat çekici özellikleri dolayısıyla Türkiye’de yapılan ağız araştırmaları içerisinde Serik ağızını esas alan bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır: Ramazan Bölük, “Serik (Antalya) Ağızı”. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011. Çalışmada, ilçenin coğrafi ve tarihi hakkında bilgi verilmiş olmakla birlikte etnik yapısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bunun yanında yapılan metin ve kelime derlemelerinden hareketle bir şekil bilgisi ve sözlük bölümü de hazırlanmamıştır. Bu tez çalışması daha sonra Serik Kaymakamlığı tarafından Serik Ağızı (2012) adında kitaplaştırılmıştır. Bu çalışma yanında, Mehmet Dursun Erdem ve Ramazan Bölük’ün ortaklaşa hazırladıkları “Antalya Yöresi ve Ağızları” kitabında Serik’e ait 20 metin bulunmaktadır. Ancak bu metinler, Ramazan Bölük’ün Serik Ağızı kitabındaki metinlerle hemen hemen aynıdır. Erdem ve Bölük tarafından yeni metin derlemeleri yapılmamıştır. Tezde olduğu gibi bu kitapta da şekil bilgisi ve sözlük bölümü yoktur. İlçe ağızı üzerinde bir diğer çalışma, Merve Karakaya’nın 2022 yılında “Serik ve Yöresi Ağızları” adında hazırladığı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Karakaya, hazırladığı bu ağız monografi çalışmasında, ilkin Kumluca İlçesi’nin 34 mahallesinden ve Kumluca merkezden metin ve kelime derlemeleri yapmıştır. Sonrasında derlenen ses kayıtlarını transkripsiyonlu/çeviri yazılı bir biçimde metne dönüştürmüş ve bu metinler üzerinden kapsamlı bir ses ve şekil bilgisi incelemesi yapmıştır. Sonra yöreyle ilgili içerisinde kalıp sözlerin de yer aldığı bir sözlük hazırlamıştır. Tahtacı Türkmenlere de yer verilmiştir. Karakaya, ayrıca Giritli muhacirlerden de derlemeler yapmış ve derlenen metinlere ait incelemeleri ayrı başlıkta vermiştir. Karakaya, son olarak Serik ağızını, Antalya’nın Batı ilçelerinden biri olan Korkuteli ile Doğu ilçelerinden biri olan Gündoğmuş ağızı ile karşılaştırmış ve üç ilçe ağızının benzerlikleri ve farklılıklarını ortaya koymuştur.

Leyla Karahan, “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı çalışmasında Antalya ağızını, Türkiye Türkçesi ağızları içerisinde 9 alt gruba ayırdığı Batı Grubu Ağızları’nın 1. alt grubunda vermiştir (1996: 116). Antalya’nın yer aldığı 1. alt gruba bağlı ikinci derecedeki alt grupta Serik ilçesinin yer almadığı görülmektedir: 4. Antalya ağızı a) Antalya merkez b) Finike, Kaş, Elmalı, Korkuteli c) Akseki d) Alanya. Çünkü; Serik ağızı üzerinde kapsamlı bir ağız monografisi ve inceleme çalışması yapılmadığı için Karahan, bu ilçeyi kendi içerisinde bir tasnife tabi tutamamıştır. Yalnız genel olarak bakıldığında Serik ağız özellikleri ile Karahan tarafından verilen ana grup ve alt grubun özelliklerinin büyük oranda aynı olduğu görülür. Ancak bu sınıflandırmada bahsedilmeyen farklı özellikler de vardır. Bu özellikler şu şekildedir:

a) Antalya İli Serik İlçesi ve Yöresi Ağızları’nda⁶ kapalı /e/ ([~è]) ünlüsü karakteristiktir.

b) AİSİYA’da -kan/-ken zarf-fiilinin -ka ve -ke’li kullanımlarının yanında -kana / -kene şeklinde kullanımları da söz konusudur.

⁶ Sonraki sayfalarda Antalya İli Serik İlçesi ve Yöresi Ağızları ifadesi kısaltılarak AİSİYA olarak verilecektir.

c) AİSİYA'da şimdiki zaman eklerinde -(I)yI / -(I)yIr / -(I)yIrI kullanımları da dikkat çekmektedir.

Tarafımızdan hazırlanan bu çalışmada/makalede ise Serik ilçesine başka çalışmalar için derleme ve soruşturma ziyaretine gidildiğinde derlemelerde tespit edilen kelimeler de Kayıt Dışı Derlenen Kelime (KDDK) olarak verilmiştir. Tahtacı Türkmenlerin ikamet ettiği köylerden/mahallelerden yeni derlemeler yapılmış ve bu çalışmaya dâhil edilmiştir.

2. İnceleme

AİSİYA'da derlenen metin ve kelimelerden hareketle elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

A) Ses Bilgisi (~Fonetik)

1) AİSİYA'da Standart Türkiye Türkçesinde⁷ kullanılan 8 ünlü yanında kaynak kişilerin konuşma özelliklerine veya ünlülerin boğumlanma neticesine bağlı olarak nitelik ve nicelik değerleri bakımından değişikliğe uğramış başka ünlüler de tespit edilmiştir: [ā], [ǎ], [ā], [é], [ē], [é̇], [i], [i̇], [ĩ], [ĩ̇], [ĩ̇], [ĩ̇], [ó], [ò], [ō], [ō̇], [ú], [ū], [ū̇]⁸.

2) AİSİYA'da STT'de kullanılan 21 ünsüz yanında kaynak kişilerin konuşma özelliklerine veya ünsüzlerin boğumlanma neticesine bağlı olarak nitelik ve nicelik değerleri bakımından değişikliğe uğramış başka ünsüzler de tespit edilmiştir: /F/, [g̃], [h̃], [h̃], [K̃], [K̃], [k̃], [k̃], [l̃], [ŋ], [P], [r̃], [S], [s], [T], [y], [ỹ]⁹.

3) Türk dilinin tarihi dönemlerinden beri kullanıldığı düşünülen ve genellikle ilk hecede bulunan kapalı /e/ ([é̇]) ünlüsü (Yılmaz Ceylan 1991: 151-165), AİSİYA'da karakteristiktir. /e/ ile /i/ arasında düz, yarı geniş, ince türden bir ünlü olan bu ünlü genellikle ilk hecede bulunur: *dédi* (1a/17), *dériz* (6a/12), *vérdim* (6a/43), *érdi* (26a/1), *béş* (30a/1), *éyinliK* (<< iyilik), (16a/11), *gêTdi* (<< gitti) (22a/73), *dédin̄* (<< dediğin) (6a/19), *dérimiş* (17a/8), *gêTmêcên* (<< gitmeyeceğim) (3b/32), *gêdiyidin* (<< gidiyordu) (11a/18), *éyi* (27a/7), *gêydim* (31a/3), *gêdiyirler* (<< gidiyorlar) (2a/11) vb.

Derlemelerde özellikle şu iki alıntı kelimedeki kapalı /e/ ünlüsü tespit edilmiştir: *hêrkeze* (Far. *her* ve *kes* "kimse" ile) (6a/65), *hêrkesiñ* (31a/88), *hêrkeze* (6a/65), *şey* (Ar. şey') (22a/7; 24a/18), *şeyler* (16a/57), *şeyim* (17b/42), *şeyîle* (<< şeyiyle) (29/19) vb.

Doğu Anadolu ağızlarında yabancı kelimelerde kapalı /e/ ünlüsü daha yaygın görülür. Bu durum, o bölgede Azerbaycan Türkçesinin tesiriyle açıklanır (Ertekinoglu 1-7).

4) /a/ ile /e/ arasında /e/ ünlüsünden daha açık olan açık /e/ [ä] ünlüsü, AİSİYA'da daha az bir kullanıma sahiptir. Bu ünlü, kelimelerin ilk hecesinde bulunur: *gällikle* (4a/6-11, 4b/1417), *gâşdi* (Kürüş), *gâldiK* (Kürüş), *PâK* (<< pek) (KDDK), *gâtirillêrdi* (KDDK), *yäv* (KDDK) vb.

⁷ Sonraki sayfalarda Standart Türkiye Türkçesi kısaltılarak **STT** olarak verilecektir.

⁸ Serik ağızında ünlülerle ilgili detaylı bir çalışma yapılmıştır: Ramazan, Bölük, Serik Ağızında Ünlüler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 7/4, 2018: 2226-2259.

⁹ Serik ağızında ünsüzlerle ilgili detaylı bir çalışma yapılmıştır: Ramazan Bölük, Serik Ağızında Ünsüzler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 30, 2018: 885-943.

Antalya ilinin doğu ilçelerinden biri olan Gündoğmuş ilçesinde de daha az bir kullanıma sahiptir (Atmaca vd. 2021: 95).

5) AİSİYA'da "o" şahıs zamiri, genellikle /o/ ile /u/ arasında dar bir şekilde telaffuz edilmektedir: *onlar* (31a/8), *o* (31a/38), *önlā* (Kürüş), *önu* (KDDK), *ö* (KDDK), *önnā* (<< onlar) (KDDK) vb.

6) AİSİYA'da art damak [h] ünsüzü, Antalya ilinin diğer ilçe ağızlarına göre daha çok kullanılmaktadır. Yöre ağızlarındaki derlemelerde iç ve özellikle son seslerde tespit edilmiştir: *baħan* (32b/119), *baħıcaK* (32a/3), *yamardıħ* (16a/35), *daħılıcak* (32b/80), *daħılırdı* (32b/80), *baħıyo* (<< bakıyor) (32b/96), *baħdıK* (32b/115), *onuhunu* (<< onunkini) (16a/41), *kaħdı* (<< kalktı) (16a/63), *çoħ* (< çok) (12a/27), *sarardıħ* (< sarardık) (16a/33), *yanacaħ* (< yanacak) (17a/3), *baħılırmıř* (< bakılırmış) (11a/29), *baħıdırın* (<< bakıtırım) (16a/4), *aħřamdan* (31a/5), *yön baħımdāymıř* (<< yoğun bakımdaymış) (17a/8) vb.

7) Tarihî lehçelerde görülen damak /n/si (~[ŋ]), AİSİYA'da çoğunlukla kelime tabanlarında ve eklerde muhafaza edilmiştir: *baħa* (<< benge) (17a/9-11), *saħa* (<< senge) (18a/14; 31/14), *bunlarıñ* (< bunların) (1a/15), *yuvañı* (< yuvanı) (1a/15), *gelinimiñ* (< gelinimin) (16a/28), *ocāñıza* (<< ocağımıza) (16a/61), *bilirsiniñ* (< bilirsin) (16a/37), *çıkarmañ* (<< çıkarmayın) (17a/5), *ğulāmiñ* (<< kulağımın) (1a/23), *ğıpırdamañ* (<< kıpırdamayın) (2a/9), *isterseñ* (3a/8), *eviñ* (3b/45), *bobamiñ* (22a/18), *yoñurüz* (<< yoğururuz) (3a/9), *ūrařdırmañ* (<< uğraştırmayın) (5a/7) vb.

8) AİSİYA'da iç sesteki /ğ/, /h/, /k/, /n/, /r/, /v/, /y/ ünsüzlerinin erimesi sonucu yanlarında bulunan ünlülerin uzamasıyla ikincil ünlü uzunlukları meydana gelmiştir: *dōru* (28a/16), *yāmır* (<< yağmur) (31a/17), *sālıK* (<< sağlık) (12b/44), *durūka* (<< dururken) (1a/5; 14a/17), *ōle* (<< öyle) (1a/18), *sōra* (<< sonra) (2a/11; 15a/4), *řafāla* (< şafakla) (2a/8), *durmasādım* (6a/35), *bōle* (6a/48), *ōlan* (6a/18; 7a/17), *ōreTmemiřdir* (6b/78), *sādan* (< sağdan) (7a/22), *būday* (< buğday) (10a/8), *tekirdā* (10/12), *asTēmen* (11a/8), *sā* (< sağ) (11b/32), *āmaT* (<< Ahmet) (11b/37), *ğāřıla* (<< kaşıkla) (21b/45), *ōsüzlere* (13a/27), *kōde* (< köyde) (18a/10), *ōren* (< öğren) (18b/58), *ğāve* (<< kahve) (1a/23), *yōmuř* (12a/16), *kōlere* (< köylere) (16a/25), *kōylūdük* (< köylüydük) (17b/51), *inēle* (< inekle) (2b/39), *yāmır* (<yağmur) (31a/17), *āmaT* (<< Ahmet) (12a/7), *ğēdiyi* (<< gidiyor) (6a/57) vb.

9) Türkiye Türkçesi ağızlarının Batı grubunda sık rastlanan ve genellikle karakteristik olan ötümlüleşme hâdisesi (Karahan 1996: 116) AİSİYA'da da kelime başında karakteristiktir. Ötümlüleşme, ötümsüz ünsüzlerin kendi karşılığı olan ötümlü hâlini almasıdır. Yöre ağızlarında en işlek görülen ötümlüleşme hâdisesi, ötümsüz-patlayıcı /t/ ünsüzünün ötümlü-patlayıcı /d/ ünsüzüne dönüşmesidir:

#t > #d: *duz* (< tuz) (3a/15), *dakıveriñ* (<< takıverin) (5a/7), *debeden* (<< tepeden) (11a/21), *daTlı* (<< tatlı) (16a/30), *dēzeleriñ* (<< teyzelerin) (16a/59), *daşda* (<< taşta) (16a/36), *daşırdım* (< taşırdım) (1a/30), *daKsañ* (18b/61), *daTlı* (21b/37) vb.

Şu alıntı kelimedede AİSİYA'da genellikle ötümlü biçimdedir: *dene* (<< tane) (6a/3; 6b/78; 11b/33; 12a/28) vb.

t/ > d/: *gêTdim* (<< gittim) (6b/91), *duTdum* (<< tuttum) (6b/93; 22a/52), *duruTdum* (20a/2), *êTdi* (<< etti) (22a/45), *kesdiler* (< kestiler) (13a/56), *çeKdiler* (<< çektiler) (8a/21), *birikdi* (< birikti) (11a/16) vb.

> d#: Son seste ötümlüleşme, kelime başında ve içinde görüldüğü kadar işlek değildir: *dörd* (15/27; 19a/4; 28a/12-19; 30a/10).

AİSİYA'da diğer ötümlüleşme örnekleri şöyledir:

#ç > #c: *cizdim* (< çizdim) (22a/29), *cizilerden* (< çizgilerden) (32b/38), *cizi cizi* (< çizgi çizgi) (32b/38), *cizme* (< çizme) (14a/7), *cember* (<< çember) (11a/23) vb.

#k > #ğ: *ğaşıla* (<< kaşıkla) (21b/45), *ğaşā* (<< kaşığa) (21b/45), *ğış* (21b/46), *ğaşıKlarla* (21b/39), *gāPğara* (32b/128), *ğıs* (11b/41), *ğurtulsun* (11a/27), *ğıpırdamañ* (<< kıpırdamayın) (2a/9), *ğalmanı* (< kalmadı) (6a/22), *ğadın* (31a/49), *ğoyun* (31a/3), *ğuruluyo* (34a/7), *ğırkarız* (31a/11), *ğırkımu* (31a/11), *ğışın* (31a/16), *ğızlar* (31a/30), *ğaynana* (< kaynana < kayın ana) (6b/90) vb.

k# > ğ#: *çoğ* (31a/73-74-87).

#k > #g: *geçi* (< keçi) (26a/31), *güccū* (<< küçüğü) (26a/18), *güccük* (<< küçük) (26a/17), *gişi* (< kişi) (11a/27), *gule* (< kule) (22a/76) vb.

k# > g#: *çog* (33a/14), *yog* (33a/22), *sıçag* (34a/35), *teg* (26a/48), *olarag* (33a/4) vb.

k/ > g/: *esgi* (< eski) (29a/1; 33a/1-28), *başgınmış* (33a/8), *başgaymış* (33a/15), *asgerlik* (10a/12), *esgerliK* (KDDK) vb.

#s > #z: Alıntı kelimelerde tespit edilmiştir: *ziniyi* (< siniyi) (3b/44), *zopa* (< sopa) (6b/76), *zeroşudum* (<< sarhoştum) (12a/13), *zandalye* (< sandalye) (KDDK), *zoPa* (<< sopa) (KDDK), *zopēle* (<< sopayla) (Kürüş) vb.

s# > z#: AİSİYA'da özellikle şu alıntı kelimelerde tespit edilmiştir: *domatiz* (<< domates) (3a/17; 18a/11), *tomaTiz* (< domates) (6a/55), *tomatiz* (<< domates) (6a/54) vb.

#p > #b: *bişdik* (31a/32), *bişdi* (31a/32), *barmak* (3b/48), *barmaklarımıza* (6b/73), *bişirdirdiK* (11b/43), *bişirTdirēn* (<< pişirtireyim) (13a/30), *bişirTTcēn* (<< pişirtireceğim) (13a/30), *bişiremez* (13a/30) vb.

10) Ötümlü olan bir ünsüzün çeşitli sebeplerle ötümlülüğünü kaybetmesi olarak tanımlanan ötümsüzleşme hâdisesine AİSİYA'da da rastlanmaktadır. Ancak ötümlüleşme hâdisesi kadar işlek değildir: *Puçāla* (<< bıçakla) (16a/6), *busāneye* (<< buzhaneye) (4a/12).

Özellikle Arapçadan alıntılanan *zāten* kelimesinde ötümsüzleşme hâdisesi görülmektedir: *sayten* (<< zaten) (18c/81), *Sāten* (<< zaten) (18b/17), *Sāten* (<< zaten) (KDDK) vb.

AİSİYA'da z# > s#/S# ötümsüzleşmesi son seste daha sık görülmektedir: *sekis* (< sekiz) (14a/19), *gédiyoS* (22a/70), *ğıs* (11b/41), *boaS* (11b/41), *yüS* (< yüz) (11a/1), *biraS* (21a/18; 29a/20), *ekiS* (21a/34), *biS* (16a/32), *yüS* (30a/12), *annemiS* (15a/9), *karpus* (< karpuz) (18a/10), *yaparıs* (KDDK), *yaparıs* (KDDK), *kesiyoS* (< kesiyoruz) (KDDK), *biS* (< biz) (KDDK), *aS* (< az) (KDDK) vb.

Eski Türkçedeki kelime başı ötümsüz-patlayıcı #k ünsüzü şu örneklerde korunmuştur: *kéydirildi* “giydirildi” (31a/27), *kéyerdik* “giyerdik” (16a/36), *kéycemiz* “giyeceğimiz” (31a/5), *kéyiyin* (21a/23), *keyik* “geyik” (KDDK), *kölige* “gölge” (KDDK), *künde* “her gün her zaman” (KDDK).

11) Bir kelimenin başta daha çok sese sahipken zaman içinde bazı seslerinin aşınması diye tanımlanan aşınma ses hâdisesinin (Tuna, 1986: 46) şu örnekte yaşandığı tespit edilmiştir: *lan* (< ulan < olan < olan < oğlan) (2a/9; 18b/27; 19b/15), *ulan* (2a/16; 2b/36; 14/26; 19b/18), *ula* (22a/74).

12) AİSİYA’da ünsüz tekleşmesi de görülmektedir. Özellikle Arapçadan alıntı şeddeli kelimelerde, kelimelerin iç ses ünsüzlerindeki aslî ikizliğin -en az çaba kanunu neticesinde-tekleşmesi yaşanmaktadır. Alıntılanan kelime, aslî biçiminden uzaklaşarak Türkçenin ses özelliklerine uymuştur: *eveli* (31a/94; 32a/24; 6a/26), *ğuvaThısından* (<< kuvvetlisinden) (17a/23), *abdıramanlarda* (<< abdurrahmanlarda) (3b/21), *ğatliyen* (Ar. ka’tiyyen) (6a/20; 6a/52) vb.

13) AİSİYA’da tespit edilen şu kelimedede genellikle orta hece ünlüsünün düşürülmediği görülmektedir: *hepisi* (< hep+i+si) (11b/32; 13a/2), *hepisiniñ* (6a/2), *hepisini* (3a/9), *hepicī* (KDDK), *hepicīñi* (KDDK) vb.

14) AİSİYA’da vurgu ve tonlama amaçlı ünsüz ikizleşmesi örnekleri de sıklıkla görülmektedir. Bu ses hâdisesi daima kelimenin iç sesinde gerçekleşir ve temel nedeni, vurgudur. Yani “vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzler, ilk açık hece ünlülerinin etkisi altında, açık hecenin zayıflığını örtmek için ikizleşir” (Karaağaç 2012: 132): *eşşekleri* (31/a81), *töşşeklerimi* (<< döşeklerimi) (6b/93), *eşşēñ* (31a/82), *aşşāda* (<< aşağıda) (16a/17), *güccū* (<< küçüğü) (26a/18), *güccük* (< küçük) (26a/17), *öñücce* (<< önce) (12b/34), *öteanna* (<< öte yana) (16a/69), *heyte* (<< he ya) (16a/10), *aşşāya* (<< aşağıya) (18a/12), *aşşā* (<< aşağı) (29a/23), *Töşşek* (<< döşek) (KDDK) vb.

15) AİSİYA’da boğumlanma noktası zayıf olan ötümsüz-sızıcı /h/ ünsüzünün özellikle uzak yer belirten işaret zamirlerinde kelime başında türediği tespit edilmiştir: *hurda* (<< orada) (2b/57), *hura* (<< oraya) (6a/47), *hōle* (<< öyle) (12a/1), *hora* (<< oraya) (17a/3), *hura* (<< oraya) (17a/4), *hurdan* (<< ordan) (12a/16), *hullarda* (<< oralarda) (16a/31), *ho* (< o) (14a/38), *hönce* (< önce) (KDDK) vb.

Ancak AİSİYA’da tespit edilen şu örneklerde türemeden ziyade bir #ş > #h ünsüz değişmesi yaşanmıştır: *hindikī* (< şimdiki) (21a/22), *hindiki* (29a/13), *hindik* (KDDK) vb.

16) AİSİYA’daki karakteristik olarak göze çarpan bir ses hâdisesi de /ç/ > /ş/ sızıcılaşmasıdır. Pek çok kaynakta bu ses değişmesinin temel sebebinin Kıpçak Türkçesine ait bir unsur olarak değerlendirildiği görülmüştür. Ancak “bu ses değişmesine uğramış örnekler iyi tetkik edilirse genellikle kapalı hecenin sonunda bu sızıcılaşma olayının gerçekleştiği görülür. Anadolu ve Rumeli’nin pek çok ağzında, ötümsüz-patlayıcı /ç/ ünsüzü, kapalı hecenin son sesi konumuna gelince sızıcılaşabilmektedir” (Gülsevin 2008: 378-387). AİSİYA’da kendisinden sonra sızıcı ya da patlayıcı bir ünsüz gelmesi durumunda ötümlü-patlayıcı /ç/ ünsüzü, ötümsüz-sızıcı /ş/ ünsüzüne dönüşmektedir:

VçK > VşK: *seşdiler* (<< seçtiler) (11a/8), *göşdü* (<< göçtü) (11b/41), *göşdüK* (31a/16), *geşTi* (<< geçti) (15/10), *gemiş olsun* (12a/1), *vazgeşTi* (<< vazgeçti) (21a/13) vb.

VçV > VşV: *āşları* (<< ağaçları) (2b/48; 19b/13), *āşlar* (<< ağaçlar) (29a/23), *āşdan* (<< ağaçtan) (32a/24) vb.

ç# > ş#: *üş* (< üç) (6a/66; 19a/4; 24a/1; 32b/112), *kaş* (< kaç) (8a/3), *ilaş* (< ilaç) (6b/84), *ilaşsız* (6b/84), *kış* (< kış) “bacak” (KDDK), *biş* (< biç) (KDDK), *erkeş* (< erkek) “kısırlaştırılmış erkek keçi” (KDDK) vb.

ç/ > ş/: *geşdiK* (12a/33), *geşdi* (14a/11), *geşTi* (15a/10), *göşdüK* (31a/16), *güşTi* (KDDK), *kaşdı* (<< kaçtı) (KDDK) vb.

Farsçadan alıntı *kireç* (< gireç) kelimesinde de sızıcılışma vardır: *kireşleme* (< kireçleme) (29a/25), *gireş* (<< kireç) (KDDK), *gireşli* (KDDK).

/ş/ > /h/: Ön seste görülen karakteristik bir ses değişmesidir: *hindi* (<< şimdi) (1b/49; 6a/52; 13a/3), *hindiye* (<< şimdiye) (1b/53), *hindilik* (< şimdilik) (6a/4) vb.

Farsçadan alıntı *rençber* (Far. *renc* “sıkıntı” ve *ber* “çeken” ile *renc-ber* “meşakkatli işte çalışan kimse”) kelimesinde de sızıcılışma olmuştur: *ileçberlik* (<< rençberlik) (4a/1), *ileşberde* (<< rençberde) (6a/4), *ileşberlik* (<< rençberlik) (4b/37). Ayrıca Arapça *harç* kelimesinde de sızıcılışma olmuştur: *harşlîm* (<< harçlığım) (22a/37), *harşlık* (<< harçlık) (KDDK), *harşlî* (<< harçlığı) (KDDK) vb.

17) Türk dilinin bilinen ilk yazılı kaynaklarından itibaren uzun olup (Tuna 1960; Tekin 1995) sonradan herhangi bir ses olayı neticesinde uzunluk oluşmamış ünlülere birincil/aslı uzun ünlü denir. AİSİYA’da da aslı ünlü uzunlukları mevcuttur: *āc* (ambarlar olurdu eveli) (32a/24), (onuñ haberi) *yōmuş* (2a/20), (hindi günısı) *yōdu* (6b/97), (her şey varıdın da kimse) *yōmuş* (12a/16), (amcamıñ ğızı geldi bene dediki) *ğyız* (21a/11), (salçayı domatezi toplarız) *yīka-* (3a/1), *bāş* “yara” (ucu göründü) (KDDK), *āl* “kırmızı” (yazma örtellē) (KDDK) vb.

18) STT’de uyumu bozan +ki eki, -ı-yor şimdiki zaman eki, “ile” son çekim edatı, “imek” ek-fiilinin öğrenilen ve geçmiş zaman kiplerinin ekleşmiş ve ekleşmemiş şekilleri düzlük-yuvarlaklık uyumuna uymaktadır: *ilacıla* (<< ilaç ile) (6b/95), *Telgırafıla* (<< telgrafla) (11a/24), *paranıla* (<< paranla) (13a/30), *sabāla* (<< sabah ile) (12a/21), *Puçāla* (<< bıçak ila) (16a/6), *aşamlā* (<< akşam ile) (17a/37), *ğarīla* (<< karı ile) (14/35), *unula* (<< un ile) (3a/9), *onlarıkını* (<< onlarınkini) (30a/19), *ōrenmēyi* (<< öğrenmiyor) (6b/76), *göstermēyiler* (<< göstermiyorlar) (32b/107), *görükiyi* (<< gözüküyor) (6a/67), *yapıyıldı* (<< yapıyordu) (6a/6), *ekilmēyi* (<< ekilmiyor) (6a/50), *yapıyı* (6a/3), *çalışıyı* (<< çalışıyor) (3b/21), *ğalıyır* (11b/36), *zorudu* (<< zor idi) (34a/49), *varıdın* (<< var idi) (12a/16), *kasTelēyirsın* (<< gazeteliyorsun) (26a/26), *ğalıyır* (11b/36) vb.

19) AİSİYA’da +daş, +ken, +ki ve +leyin ekleri kalınlık incelik uyumuna girmiştir: *kısarka* (<< kısarken) (1a/45), *durūka* (<< duruken) (1a/5; 14a/17), *sabāla* (<< sabahleyin) (2a/2), *oturūyka* (<< otururken) (2b/60), *ğardaş mardaş* (<< kardeş mardüş) (16a/22), *ğardaşımıñ* (<< kardeşimin) (16a/38), *ğıpırdatırKa* (<< kıpırdatırken) (2b/65), *alırka* (<< alırken) (10a/7), *beniki* (2a/3), *zabāla* (<< sabahleyin) (KDDK), *aşşākı* (<< aşağıdaki) (KDDK) vb.

20) AİSİYA'da şu kelimelerde de kalınlık-incelik uyumu sağlanmıştır: *birez* (1b/47; 11a/6; 29a/18), *birēz* (5a/22; 14a/18; 31a/8), *hangı* (19b/18; 31a/717), *hangını* (16a/71), *hangınıy* (17a/41), *hangısı* (KDDK) vb.

21) AİSİYA'da “iki ünlü arasında (genellikle kelime içinde) bir sürekli ünsüzün, açıklığı sebebiyle bu ünlülerle birlikte büzülüp tek bir uzun ünlü hâline gelmesi olarak tanımlanan” (Tuna 1986: 42) “büzülme ses hâdisesi” de görülür. Bu ses hâdisesi sonucunda ikincil ünlü uzunlukları tespit edilmiştir: *eKmēm* (<< ekmeğim) (1b/53), *yemēmizi* (<< yemeğimizi) (6a/62), *āz* (<< ağız) (6a/61), *dādān* (<< dağıtım) (32b/126), *bölüne* (<< bölüğüne) (18b/43), *būş* “Bügüş, Serik’e bağlı bir mahalle adı” (16a/45), *işcēmi* (<< içeceğimi) (1a/37), *rāt* (<< rahat) (KDDK) vb.

22) AİSİYA'da “bir ünlüden sonraki sürekli bir ünsüzün ve bu ünsüzden sonraki ünlünün, kademeler halinde ilk ünlüye toplanıp onun içinde erimesi ve bir uzun ünlü hâline gelmesi olarak tanımlanan” (Tuna 1986: 42) “derilme ses hâdisesi” de görülür. Bu hâdise sonucunda ikincil ünlü uzunlukları tespit edilmiştir: *pambū* (<< pamuğu) (32b/35), *çöplē* (<< çöplüğe) (1a/34), *yüsū* (<< yüzüğü) (6a/8), *bayā* (<< bayağı) (8a/22), *bölū* (<< bölüğü) (11a/17), *eKmē* (<< ekmeği) (13a/30) vb.

23) STT'de bazı kelimelerde bulunmayan düzlük yuvarlaklık uyumunun AİSİYA'da uyuma girdiği görülmektedir: *tavık* (< tavuk << takığu) (1b/48), *tapı* (< tapu) (11b/37), *çamır* (< çamur) (15a/7), *pambık* (<< pamuk) (1a/29), *hamır* (2b/44), *ğavışdırsın* (<< kavuştursun) (3b/52), *çavış* (11a/16), *çavışlar* (11a/16), *çaPıTları* (<< çaputları) (17a/21), *yāmır* (<< yağmur) (31a/17), *pambığ* (<< pamuk) (KDDK), *davıl* (KDDK) vb.

Düzlük yuvarlaklık uyumu alıntı kelimelerde büyük ölçüde sağlanmıştır: *tokTur* (<< doktor) (2b/65), *doKdur* (<< doktor) (13a/22), *dokdur* (13a/51), *çabıK* (<< çabuk) (1b/47), *ğabil* (<< kabul) (1a/33), *ğabil ēTdi* (<< kabul etti) (22a/45) vb.

24) Yabancı dillerden AİSİYA'ya giren alıntı kelimelerin ünlü benzeşmesi (gerileyici, ilerleyici, ilerleyici-gerileyici) yoluyla uyuma girdiği görülür: *takka* (<< dakika) (6b/76), *halbuysa* (<< halbuki) (11a/7), *īsan* (<< insan) (13a/13), *mezerlik* (<< mezarlık) (1a/23), *evlet* (< evlat) (6a/8), *āmaT* (<< Ahmet) (12a/7), *cenēze* (<< cenaze) (2b/70), *barabar* (<< beraber) (3a/20), *vēlesekelem* (<< velhâsıl-ı kelâm) (22a/22), *tāsıldar* (<< tahsildar) (2b/46), *daKKada* (22a/65), *dāfa* (<< defa) (8a/5), *kātıp* (<< katip) (6a/3), *musāvır* (<< misafir) (2a/2), *hikaya* (<< hikaye) (2a/16), *mafāT* (<< vefat) (16a/8), *dene* (<< tane) (6b/90) vb.

25) AİSİYA'da işlek kullanılan bir diğer ses hâdisesi de ilerleyici ünsüz benzeşmesidir. Bu hâdise sonucunda başta +IIk, +II isim yapım ekleri, +IA- isimden fiil yapma eki, şimdiki zaman, geniş zaman ve çoğul ekleri olmak üzere bazı eklerin yeni şekilleri ortaya çıkmıştır: *çobannıK* (<< çobanlık) (2b/68), *nişannıydı* (< nişanlıydı), *annamāyırırın* (<< anlamıyorum) (17a/20), *deller* (<< dèrler) (16a/61), *çalıştıyılar* (<< çalışıyorlar) (11b/36), *çobannıK* (<< çobanlık) (2b/68), *bunnar* (< bunlar) (6a/29), *annadın* (KDDK), *nişannı* (KDDK), *gelinniK* (<< gelinlik) (KDDK) vb.

“Antalya” şehir isminde de genellikle ilerleyici ünsüz benzeşmesi vardır: *antallada* (< Antalya'da) (6a/3; 16a/18), *antalladasıy* (<< Antalya'da mısınız?) (16a/21), *antalladan* (< Antalya'dan) (11b/41).

26) AİSİYA'da gerileyici ünsüz benzeşmesi hâdisesi de işlek görülür:

/r/ > /l/: *gelillerdi* (<< gelirlerdi) (16a/15), *ahıllar* (<< alırlar) (16a/15), *bağallar* (<< bakarlar) (16a/15), *hollara* (<< şuralara) (16a/48), *dëller* (<< derler) (16a/61), *atıyollar* (<< atıyorlar) (2b/63), *dönüyollar* (<< dönüyorlar) (2b/37), *ekmëyillar* (<< ekmiyorlar) (6a/54) vb.

/zs/ > /ss/: AİSİYA'da genellikle yan yana gelen /zs/ ünsüzlerinin gerileyici benzeşme sonucu, bazı kaynak kişilerin ağzında /ss/ şeklini aldığı görülür: *bulamassa* (< bulamazsa) (2b/40), *yapamassan* (< yapamazsan) (2b/52), *tanyamassın* (< tanıyamazsın) (13a/15), *bilemessin* (< bilemezsin) (17a/59), *yassam* (< yazsam) (KDDK), *sissiz* (< sizensiz) (KDDK) vb.

27) AİSİYA'da yan yana gelen veya aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestem birinin diğerini etkilediği ve onu kendisine benzettiği ses hâdisesi olarak tanımlanan ünsüz benzeşmezliği (~ ünsüz alternansı) hâdisesi de görülür: Bu hâdisse, daha çok akıcı /r/ ile geniz-diş /n/ ünsüzlerinin tekrarını önleme çabasından doğmuştur (Atmaca 2017: 112): *çekelek* (< çekerek) (1b/47), *seyirdelek* “koşarak” (2b/54), *sürüyelek* (2b/63), *göçereleK* (<< göçerek) (19a/1), *çaTlayalak* (KDDK), *yëyeleK* (<< yiyerek) (KDDK) *güleş* (< güreş) (KDDK) vb.

Ünsüz benzeşmezliği özellikle şu alıntı kelimelerde görülür: *selbesir* (<< serbestleşir) (6a/48), *leşberlik* (<< rençberlik) (4b/37), *ileçberlik* (<< rençberlik) (4a/1), *ileşberde* (<< rençberlikte) (6a/4), *ileşberliK* (<< rençberlik) (6a/49), *selbessiñiz* (<< serbestsiniz) (19b/11), *Filcan* (<< fincan) (Kürüş) vb.

28) AİSİYA'da diş-geniz ünsüzü /n/ yalnızca son seste türer: *hasTäydın* (12a/16), *varıdın* (12a/6), *generaldın* (<< generaldi), *kimidin* (<< kimdi) (12b/34), *evlīdin* (<< evliydi) (11a/41), *çekerdin* (< çekerdi) (11a/25), *ōreTmendin* (<< öğretmendi) (KDDK) vb.

29) AİSİYA'da genellikle “kötülük” ve “iyilik” kelimeleri genellikle /n/ türemesi ve ünsüz benzeşmesi hâdisesi neticesinde *kótunnúk* (16a/11; 16a/55), *eyinniK* (16a/11; 16a/55), *eyinniK* (KDDK), *KótunnúK* (KDDK) biçimindedir.

30) AİSİYA'da açıklık uyumu nedeniyle ünlü ya da ünsüzlerden en az ikisinin karşılıklı olarak yer değiştirmesi olayı olarak tanımlanan göçüşme hâdisesine pek rastlanmaz. Özellikle şu örneklerde göçüşme hâdisesi tespit edilmiştir: *eşgi* (<< ekşi) (KDDK), *çıprı* (< çırpı) (KDDK), *torpag* (<< toprak) (Yanköy) vb.

AİSİYA'da şu iki alıntı kelime göçüşme hâdisesi tespit edilmiştir: *ırbıK* (< STT ibrik < Ar. ibrik < Far. āb-riz “su döken”) (KDDK), *nālet* (< STT lanet < Ar. la‘net) (KDDK).

31) AİSİYA'da “değil” kelimesi genellikle *deyil* (4b/17; 5a/8; 7a/57; 18b/65; 29a/23), *deyilim* (11a/23) şeklindedir.

Tahtacı Türkmenlerinde Sünni Türkmenlerden farklı olarak şu ses özellikleri görülür:

1) Tahtacı Türkmenleri'nde ötümlü-patlayıcı /g/ ve ötümsüz-patlayıcı /k/ ünsüzleri yanında bulunan /ö/ ve /ü/ ünlülerinin yarı kalınlaşması /ó/ ve /ú/ olayı karakteristiktir: *cumā günü* (Kürüş), *günleri* (Kürüş), *gün* (Yanköy), *dóK-* (< dök-) (Yanköy), *góz* (< göz) (Kürüş), *dóK-* (<< dök-) (Yanköy), *gúTTüm* (<< güttüm) (Kürüş), *gúTTüm* (Yanköy), *ókúzlerini* (Kürüş) vb.

2) Tahtacı Türkmenleri'nde süreksiz, ötümsüz bir orta damak olan [k] ünsüzü karakteristiktir: *ğalmışıkdır* (<< kalmışızdır) (Yanköy), *dünü öle yaparık* (<< düğünü öyle yaparız) (Yanköy), *alma aldık* ((Kürüş) (31a/44), *evlēden dāldık* (<< evlerden dağıldık) (31a/47) vb.

B) Şekil Bilgisi (~Morfoloji)

1) AİSİYA'da bildirme kiplerinin fiil çekimlerinde ve tasarlama kiplerinden emir / istek kipinde teklik 1. şahıs çekimlenirken /m/ yerine /n/ kullanılması karakteristiktir. Ekin bu varyantları "Eski Oğuz Türkçesi döneminde kullanılan -vAn ekinin bir kalıntısıdır" (Korkmaz 1965: 56): *dōmluyun* (<< doğumluyum) (32b/45), *buralardayın* (19b/16), *Komutanın* (19b/19), *ōretmenin* (KDDK) vb.

Fiil çekiminde, görülen geçmiş zaman dışındaki 1. şahıs çekimleri için -m eki yerine genellikle -n şekliyle kullanımı görülmektedir: *alırın* (< alırım) (16a/18), *uyuyamān* (<< uyuyamıyorum) (16a/18), *goyān* (<< koyayım) (17a/2), *çekemen* (<< çekemem) (21a/7), *gonuşurun* (18a/13), *isTēyorun* (22a/45), *oḥurun* (<< okurum) (16a/58), *gōrun* (<< koyarım) (3a/17), *ğavurūn* (<< kavururum) (3a/17), *okurun* (17b/52), *isTēyin* (26a/41) vb.

2) Olumlu cevap tasdik edatı işlevinde "heye/heyeye" ve işaret sıfatı işlevinde "ende/endē" kelimeleri AİSİYA'ya ağızlarında sıklıkla kullanılır: *heyeye* "evet" (16a/10; 16a/48; 31a/23), *heye* (7a/64; 16a/27; 14a/13), *endē* "oradaki" (17a/23; 2b/57), *ende* (6a/47).

3) AİSİYA'da şimdiki zaman ekinin çeşitli ses hadisleri sonucunda farklı şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir:

I. Ağız Bölgesi: *-(I)yo / -(I)yor, -yu: ıslanıyo* (4b/21), *deişiyo* (<< değişiyor) (5a/19), *hazırlāyor* (< hazırlıyor) (22a/12), *sulāyoz* (<< suluyoruz) (2b/53), *nēyedyoz* (<< ne ediyoruz) (2b/58), *huruyu* (<< vuruyor) (3b/38), *oluyu* (6a/60; 13a/29), *görükiyu* (6a/67) vb.

I. Ağız bölgesine şu köyler giriyor: *Gebiz, Tekke, Nebiler, Aşağıoba, Üründü, Alacami, Kuşlar, Yeşilyurt.*

II. Ağız Bölgesi: *-yuru / -yorur*: Şimdiki zaman ekinin geniş zaman çekimiyle kurulan eski tasvirî fiil şekli -(A) yorı-r ve bu ekin son sesindeki akıcı /r/ ünsüzünün erimesiyle birlikte oluşan biçimi olan *-yuru* şekli AİSİYA'da varlığını sürdürmüştür: *sürüyuru* (< sürüyor) (2a/18), *gēdiyuru* (<< gidiyor) (2b/37), *geziyuru* (2b/47), *ne oluyuru* (2b/47), *salıyuru* (2b/52), *okuyuru* (KDDK) vb.

II. Ağız bölgesine şu köyler giriyor: *Töngüşlü, Dorumlar, Akçapınar, Büğüş.*

III. Ağız Bölgesi: *-(I)yI / -(I)yIr / -(I)yIrI: isTēyi* (<< istiyor) (21a/9), *kasTelēyirsiñ* (<< gazeteliyorsun) (26a/26), *ğalıyır* (11b/36), *beKlēyir* (11b/41), *tarāyırı* (13a/13), *nārāyırı* (<< ne arıyor?) (12a/2), *durmāyırı* (12a/21), *gelēyiri* (<< geliyor) (KDDK), *alayırı* (<< alıyor) (KDDK) vb.

III. Ağız bölgesine şu köyler giriyor: *Kayaburnu, Yumaklar, Zırlankaya, Etler.*

Ayrıca AİSİYA'nın Zırlankaya, Pınarcık, Töngüşlü ve Üründü mahallelerinde şimdiki zaman ekindeki ünlünün düşmesi neticesinde *-yIrI/-yRU* biçimleri de vardır: *duruyru* (13a/55), *yatıyru* (13a/55), *gēdiyru* (16a/46), *dēyru* (2a/18; 32b/74), *güdüyru* (<< güdüyor) (11b/41), *ölüyru* (KDDK), *geliyri* (KDDK) vb.

4) AİSİYA’da fiil köküne /-p/ zarf-fiil eki getirilip tasvirî fiillerden *-dur* fiili ile oluşturulan kalıp da şimdiki zaman işlevi taşımaktadır: (baKdım arKadan ses gelir bizim ğarı) *ālāPduru* (32b/127), (dördüncüsü gün benim adam geldi, ha beni kesiP) *asıPduru* (1a/10), (şarampolunğ üsTünde garaca vardıK bi araba) *çalışıPduru* (22a/39), (bişirmēyin topalıñ baksā) *oturuPdurün* (1b/52) vb.

5) AİSİYA’da bazı fiil ve ek fiil çekimlerinde, geçmiş zaman 3. teklik kişi kullanımında /n/ sesinin türediği görülmektedir: *zamanıydın* (<< zamanıydı) (11a/3), *generaldın* (<< generaldi) (11a/25), *çekerdin* (< çekerdin) (11a/25), *varıydın* (<< var idi) (12a/16), *kimidin* (<< kimdi) (12b/34), *gēdiyıdın* (<< gidiyordu) (11a/18), *yapardın* (KDDK) vb.

6) AİSİYA’da isimden isim yapma eki olan “+gil” ekinin kalın şekli de tespit edilmiştir: *anasıgil* (13a/60), *bacımgıl* (14a/6), *bubamgil* (KDDK) *anamgil* (KDDK), *ōlangıl* (Kürüş) vb.

7) Miktar bildirme zarflarından “dıkı”, “dıkıcık” ve “dımnik” kelimeleri AİSİYA’da sıklıkla kullanılır: *dıkı durduk oturduk* (biraz durduk oturduk) (12a/18), *dıkı yaylarınız bir ay bi buçuK ay* (<< biraz yaylalarınız bir ay bir buçuk ay) (31a/33), *dıkıcık bōle şeyli şeylidir* (<< biraz böyle şeyli şeylidir) (6b/79), *dımnik ğarton* (<< biraz karton) (1a/44).

8) Derlemelerde rastladığımız bir başka yapı da *i-* fiiline gelen *-ken* zarf-fiil ekidir. AİSİYA’da bu ekin hem *-ka / -ke*’li hem de *-kana / -kene*’li şekilleri sıklıkla kullanılmaktadır: *durūka* (<< dururken) (1a/5), *kısarka* (<< kısarken) (1a/45), *ĝıpırdatırKa* (<< kıpırdatırken) (2b/65), *alırka* (<< alırken) (10a/7), *yaparka* (<< yaparken) (12a/21), *hururlarka* (<< vururlarken) (13a/57), *oynarka* (<< oynarken) (13a/57), *gelerke gēderke* (<< gelirken giderken) (14a/10), *ufaKka* (<< ufakken) (21a/1), *bōyürke* (<< büyürken) (22a/19), *tiFdidirkene* (3a/13), *gelirkene* (3b/37), *dērkene* (6a/8), *okurkana* (<< okurken) (KDDK), *yaparkana* (<< yaparken) (KDDK) vb.

9) AİSİYA’da “ki” bağlama edatının “kine” şeklinde kullanılması karakteristiktir: *dēdiyikine* (1a/8), *dēyikine* (3b/29), *dēdimkine* (3b/42), *diyelimkine* (29a/33), *dēdikine* (KDDK) vb.

Z. Korkmaz, Eski Türkçedeki “-kına / -kine” pekiştirme edatının çekimli fiiller yanında olduğu gibi devam etmesini “Avşar Oğuz boyunun” dil hususiyetlerinden biri olduğunu ifade etmiştir (Korkmaz 1971: 28). L. Karahan da *-n* morfeminin *-ke* zarf-fiil yapısına sonradan eklendiği görüşündedir (Karahan 2011: 354).

10) Gelecek zaman ekinin 1. ve 2. eklerinin şahıs çekimlerinde büzülme ses olayı sonucunda “ikincil ünlü uzaması” meydana gelmektedir: *alacān* (<< alacağım) (6a/20), *çıkaraçan* (<< çıkaracağım) (6a/23), *yapacān* (<< yapacağım) (6a/23), *yoñurucan* (<< yoğuracaksın) (2b/44), *gēdecēn* (<< gideceksin) (2b/46), *ĝazanacān* (<< kazanacaksın) (2b/53), *dēceñ* (<< diyeceksin) (11a/13), *duracāñ* (<< duracaksın) (11a/19), *çalışcāñ* (<< çalışacaksın) (11a/30), *katlanıcāz* (<< katlanacağız) (1a/18), *yaticāz* (<< yatacağız) (1a/22), *götürçēz* (<< götüreceğiz) (13a/21), *alcāz* (<< alacağız) (22a/36) vb.

AİSİYA’da gelecek zaman eki *-(y)AcAk* ünlü düşmesi ile başındaki */-a/* ve */-e/* ünlüsünü kaybederek *-cAk* şeklini alır. Kalın fiillerin kök ve tabanlarından sonra da kalınlık-incelik uyumuna uymadığı, *-cek* şeklinde kullanıldığı örnekler vardır: *işceK* (18b/66), *bakceK* (18b/67), *alceK* (KDDK), *okūceK* (KDDK) vb.

11) AİSİYA’da STT değişmiş şekillerine rağmen eskicil şekillerini koruyan pek çok örnek vardır: *bene* (<< benge) (1a/7), *sene* (<< senge) (16a/62), *böyüK* (6b/85), *yalınız* “yalnız” (13/7), *yalınız* (11b/33; 29a/46), *yalınızca* (11b/34), *kiçig* “küçük” (Yanköy).

12) AİSİYA’da +cA eki, Türkiye Türkçesi yazı dili ve ağızlarında şimdiye kadar bilinen işlevleri dışında farklı işlevlerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Erkek kaynak kişilerden yapılan derlemelerde erkekler, kendilerinden yaşça büyük olan kişilerden bahsederken bahsettikleri kişi isminin sonuna genellikle “saygı ve sevgilerini (özellikle de saygılarını) belirtmek için +CA ekini getirirler: öz dēzem ğızı vardı ben onu gönlümden geçirdim anama dēdim ki yā hu *nerimancayı* bene isTēvi dēdim (32b/78). Kadınlardan yapılan derlemelerde ise ekin genellikle “öfke, nefret ve kıskançlık” fonksiyonunda kullanıldığı tespit edilmiştir. hu körolasica *faTmacanıñ* èTđni biliyoñ mu? (<< şu kör olasica Fatmacanın ettiğini biliyor musun?) (KDDK), *sultancaya* hēs bişē dēnmēyō dirliksiz ğarı (<< Sultancaya hiçbir şey denmiyor dirliksiz (geçimsiz) karı) (Yanköy). +cA ekinin kişi isimlerine eklenerek onlara olumsuz bir işlev yükleme hususu, Korkuteli ve yöresi ağızları (Atmaca 2017: 132) ile Sancaklı Yörüklerinde (Ersöz 2009: 938-951) de görülür.

13) AİSİYA’da -(y)AsIcA ekinin özellikle beddualarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapı bakımından -(y)AsIcA, istek işlevli bir sıfat-fiil eki -(y)AsI ile +CA eşitlik hâli ekinin birleşmesi sonucunda oluşmuş birleşik bir ek hüviyetine sahiptir (Korkmaz, 1958: 41-68; Sev 2016: 1). A. Üstüner, -(y)AsI sıfat-fiil eki için “günümüzde daha çok beddua gibi kalıplaşmış ifadelerde kullanılır ki bu ifadelerde *istenen, arzu edilen veya gerekli olan* hareket isimleri teşkil eden bir sıfat-fiil eki olarak karşımıza çıkar” (Üstüner 2000: 74) bilgisini vermiştir. Yapıca zarf görevinde olan -(y)AsIcA, eki, kalıp sözlerden beddua işlevinde hem Türkiye Türkçesi (Özmen 2000: 291-292; Sev 2016: 1-9) hem de Kıbrıs Türk ağızlarında (Bulut 2016: 305) yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple Sev, ekin bu işlevinden hareketle ek için kargış/beddua eki adlandırılmasını teklif etmiştir (Sev 2016: 8). AİSİYA’da tespit edilen örnekler şöyledir: *gāhrolasica* (ToKTur da ne dēyiriyi biliyiñ mi) (24a/12), *körolasica* (ToKTur he) (24a/12), *adı batasicanıñ enī* (<< adı batasicanın eniği) “sevilmeyen bir kişinin çocuğu için söylenir” (KDDK), *boyu dēvrilesice* (KDDK), *ğıran giresice* (KKDK).

14) STT’de kullanılan “ile” edatının ekleşmesi sonucu oluşan +IIA ve +n ünsüzü ile genişlemiş +(y)IIAn şekli, AİSİYA’da tespit edilmiştir: *saflınlan* (<< saflığı ile) (13a/56), *aKlımlan* (7a/7), *öluylan* (<< oğlu ile) (KDDK), *ğarıylan* (<< karı ile), *gelinilen* (<< gelini ile) (KKDK) vb.

15) AİSİYA’da -(y)Ik eki, öğrenilen geçmiş zaman eki işlevinde kullanılmıştır. Özellikle ilçenin Tekke mahallesinden derlenen metinlerinde tespit edilmiştir: (orda çalışırken aħşama ğadar) *çalışık* “çalışmış” (3b/22), (sabah burdan babasıyla) *ğediğ* (3b/22), (eKmek ye) *dēyiğ* (3b/24), (yemēcēn) *dēyiğ* (3b/24), (omurilī kırılıyī, onlara bi şey) *olmayık* “olmamış” (3b/39), (ordan enişdesini) *çārık* “çağırılmış” (3b/25), (bizim mallar filancanıñ şeyine) *girik* “girmiş” (21a/18), (aynı uFaK olan da kendime) *çekik* “çekmiş” (30a/24) vb.

Erdem ve Bölük, “Antalya ve Yöresi Ağızları” adlı çalışmalarında da -(y)Ik ekinin özellikle Antalya’nın Doğu ilçelerinde tespit edildiğini ifade ettikten sonra teklik üçüncü şahıs, bazen teklik birinci, ikinci ve çokluk birinci ve üçüncü şahıslarda kullanıldığını belirtmişlerdir (Erdem vd 2012: 170-171).

16) AİSİYA'da -(y)IncA zarf-fiil işlevinde -(y)Insİra eki kullanılmıştır: (çocuk) *olunsıra* (31a/35), *yırtılınsıra* (mütariñ ğızınıñ ayaKKabısı yırtıK) (21a/23), *dédiysire* (ordan kaħdı) (16a/63), *hurduksuñura* (daT daT daT daT düdüK) (21a/6), (herif) *ölünsire* (KDDK), (ĝızı) *vérinsire* (KDDK) *dédiysire* (önnarı aldı) (Kürüş) vb.

AİSİYA'da, bu ekin -DIK+ÇA işlevinde -DIK+sİra biçimi de vardır: *yédiksire* (yédi) (KDDK), *aldıKsıra* (borcunu ödedi) (KDDK), *vérdiKsire* (bullādan gēTmecēn dēdi) (KDDK).

17) {-(y)AsİyA (kadar/dek)}: “-a, -e yaklaşma hâli eki ile genişlemiş olan bu şekil ‘-ana/-ene kadar’ işlevinde zarf- fiiller yapar. “-ası/-esi” eki ile yapılmış zarf-fiil şekilleri daha çok Güney ve Batı Anadolu ile Batı Karadeniz ağızlarında kullanılır.” (Karahana 2011: 360). AİSİYA'da tespit edilen örnekler şöyledir: *gelesiye* (hēç durmadı) (2c/66), *bitesiye* (ġadā) (4b/152), *ériyesiye* (dek) (12a/68), *ölesiye* (durasā yaşar dayı) (17a/1), *ölesiye* (bubāñ sevmedī) (17a/2), *gelesiye* (erimezdi) (31a/82), *bakasıya* (ġadā) (KDDK) vb.

18) AİSİYA'da şahıs zamirlerinin üzerine gelen “ilgi” ekindeki /m/ ve /n/’nin eridiği görülür: *beniki* (2a/3), *benikine* (22a/78), *benikinin* (26/24), *benikini* (30a/19), *benikī* (< benimki) (11b/36), *onuñunu* (<< onunkini) (16a/41), *seniki* (KDDK), *senikī* (< seninki) (KDDK) vb.

Tahtacı Türkmenlerinde Sünni Türkmenlerden farklı olarak şu şekil bilgisi özellikleri görülür:

1) STT’de fiil çekiminde kullanılan birinci çokluk şahıs eki olan -Iz yerine Tahtacı Türkmen ağızında görülen geçmiş zaman çekimi için -DUk sıfat-fiil ekinden geldiği düşünülen -Ik/-k eki kullanılmaktadır: *dökerik* (<< dökeriz) (Kürüş), *veririk* (<< veririz) (Kürüş), *yardımlaşırık* (<< yardımlaşırız) (Yeni Mahalle), *dēyik* (<< deriz) (Kürüş).

2) Tahtacı Türkmenlerin ağızını, Sünni Türkmenlerin ağızından ayıran özelliklerden biri de gelecek zaman ekinin I. çoğul kişi ile kullanımudur: *baġacāyıġ* (Kürüş), *alacāyıġ* (Kürüş), *okuyacāyıġ* (Kürüş).

3) Tahtacı Türkmenlerinde şimdiki zaman eki, genellikle -(I)yI / -(I)yİr / -(I)yİrİ şeklindedir: *geliyiri* (Yanköy), *alıyı* (Cumhuriyet), *bakıyır* (Kürüş), *vériyi* (Yanköy).

4) “gibi” edatının /b/ > /m/ değişimiyle oluşmuş “gimi” biçimi sıklıkla kullanılmaktadır: *oldū gimi* (<< olduğu gibi) (Yanköy), *isTedīm gimi* (<< istediğim gibi) (Yanköy) vb.

5) Miktar bildirme zarflarından “dıkı” ve “dıkıcık” kelimeleri Tahtacı Türkmenlerinde de sıklıkla kullanılır: *dıkı durduġ* (Kürüş), *dıkıcık gelcēz* (Kürüş), *dıkıcık alcēz dēdilē* (Yanköy) vb.

Giritli muhacir ağızlarında Sünni ve Tahtacı Türkmenlerden farklı şu şekil bilgisi özellikleri görülür:

1) “Abe, abı, abu, be” kelimeleri Giritli muhacir ağızlarında karakteristiktir: *abe ulanım* (<< abe oğlanım) (Cumalı), *abe olanım* (Cumalı), *abı yavırım* (<< Cumalı) (33a/23), *be ölüm* (Cumalı), *be ūlanım* (Cumalı), *abu ġıyz* (Cumalı).

2) Giritli muhacir ağızlarında şimdiki zaman eki genellikle -(ı)yō/-(ı)yo şeklindedir: *aldırTTıryo* (Cumalı), *küçülüyo* (Cumalı), *geliyō* (Cumalı), *ellēyō* (<< elliyor “dokunuyor”) (KDDK).

3) Giritli muhacir ağızlarında “söz, laf” kelimesi, “sab” olarak Eski Türkçedeki aslını korumuştur: *sabTa* “sözde” (gelceK) (Cumalı), *sabda* (ëTcek) (Cumhuriyet).

Sonuç

Derlenen metin ve kelimeler aracılığıyla AİSİYA'nın genel ses ve şekil bilgisi özelliklerini şöyle özetlemek mümkündür:

1) AİSİYA'da köy/mahalle adlarına bakıldığında, yöre halkını Oğuz boylarıyla ilişkilendirmemizi sağlayan bazı köy/mahalle adları olduğu görülmüştür: *Serik, Eskiyörük, Töngüçlü/ Töngüşlü, Sariabalı, Dorumlar, Kozan, Kızıllar, Berendi/Perendi* vb.

2) AİSİYA'da en dikkat çeken hususlardan biri kapalı /e/ [~è]'nin, art damak [h] ünsüzünün ve damak [ŋ]'sinin karakteristik olarak kullanılmasıdır.

3) AİSİYA'da ünlü-ünsüz uyumu sağlamdır.

4) AİSİYA'da aslı ünlü uzunlukları karakteristiktir.

5) AİSİYA'da ses ve hece kaynaşması gibi sebepler sonucunda oluşan ikincil ünlü uzunlukları bulunmaktadır.

6) AİSİYA'da bildirme kiplerinin fiil çekimlerinde ve tasarlama kiplerinden emir / istek kipinde teklik 1. şahıs çekimlenirken /m/ yerine /n/ kullanılması karakteristiktir.

7) AİSİYA'da şimdiki zaman eklerinin *-(I)yo / -(I)yor, -yu; -yuru / -yorur; -(I)yI / -(I)yIr / -(I)yIrI* şekillerinde olduğu görülür. Ayrıca *fiil köküne /-p/ zarf-fiil eki getirilip tasvirî fillerden -dur fiili ile oluşturulan kalıp da şimdiki zaman işlevi taşımaktadır.*

8) AİSİYA'da *-(y)Ik* eki, genellikle öğrenilen geçmiş zaman işlevinde kullanılmıştır.

9) AİSİYA'da miktar bildirme zarflarından “dıkı”, “dıkıcık” ve “dımmık” kelimeleri işlek kullanılmıştır.

10) AİSİYA, ses ve şekil bilgisi özellikleri bakımından Batı grubu ağızlarının genel özelliklerini taşımaktadır ve AİSİYA genel olarak Leyla Karahan'ın (1996: 116) tasnifine göre Batı grubu ağızlarının birinci alt grubunda yer almaktadır. Bu grup içinde de dokuzuncu alt grubun özellikleri ile hemen hemen örtüşmektedir. Araştırmalar neticesinde yapılan karşılaştırmada da çoğu özelliklerin Karahan'ın verdiği tasnife uygun olduğu görülmüştür. Bu tasnife ek olarak Tahtacı Türkmenlerin ağzını da AİSİYA başlığı altında ikinci derecedeki bir alt grubun altında Sünni Türkmenlerden ayrı bir başlıkta verilmelidir.

Derlenen Metinlerden Örnekler**Söyleyen: Hatice Çakal (72 yaşında, okuma yazma bilmiyor.)****Derleme yeri: Abdurrahmanlar Mahallesi****Derlenen: Bir Hatıra**

(1) evlendiK ben bi eş üsTüne evlendim (2) kuma üsTüne geldim (3) beş altı altı sene geçdi, altı yedi seneye girdi bi çocüm oldu (4) o çocuK benim beş altı aylıKdı, benim Kuma ev bulamadı kirālıK gèTdi köyüne (5) köyünde durūka yaz dönem oldu, bu zamanlar gètdiydi (6) yaz dönemi oldu bi yer aldıK, pirket çekidik, ev yaPdıK (7) huzursuzluK oldu bene eziyet eTTiler gèTdim vardım bubamıñ evine (8) üç gün durdum, dördüncüsü gün bubam dediykine yemin eTdim ben gızım sen filangile gèt, ben yeminin kefaretni verēn gètirēn dedi (9) falcılara gèTdim, falcılarda üç gün durdum, bubam gelmēy (10) dördüncüsü gün benim adam geldi, ha beni kesiP asıPduru (11) benim çocümün da benden nāsıl ayrıliyi nasıl olur (12) ben de dedim ben sene yakışman, seniñ iyi hanımıñ var hayırlı onla geçin dedim, gèTdi (13) akşamıdı gèTdiler, ertesi gün akşamıla gene geldiler (14) mēmed ince de var ğayınçısı (15) bizim ğız dedi, bak bunlarıñ dedi, öle dedīne bakma yuvañı dāTma dedi.

Söyleyen: Gülnaz Dönek (1963 doğumlu, ilkokul mezunu)**Derleme yeri: Tekke Mahallesi****Derlenen: Yemekler**

(1) salçayı domatezi toplarız, yīkarız kırmızılılağ, poşetlere yīkar ğatarız (2) orda on on beş yirmi gün durar (3) ondan sōna salçacıya sıkdırız, çuvallara ğatarız (4) çuvalda biraz şey şekline geldī halde lēnlere çıkārız, duzunu atarız, ilēnlerde on on beş gün öle ğıvam şekline geldīnde duruduruz (5) ondan sonra bidonlara katarız (6) tahranayı da ununu hazırlarız, yōrdunu hazırlarız (7) domatezini, salçasını, kapy a biber, soanı dedim mi soan onu haşlarız bişiriz (8) nohut, istersen ğasille de ğatabilirsin, nohut (9) onuñ hepisini berāber unula barābar yoñuruz (10) on beş yirmi gün yirmi beş gün durar (11) ondan soñura lēnde durar (12) birascık eški hāline geldīnde ondan sōra bi bezin üsTüne un çileriz, çıkārız (13) ondan sōna tiFdidirke tiFdidirkene un hāline gelmeye durdu mu elekde eleriz, tahrana şeklinde olur (14) turşuyu da biberi yıkarız (15) suyuna biraz duz, biraz sirke ondan sōna da biberi içine ğatarız.

Söyleyen: Emine Günal (87 yaşında, okuma yazması yok)**Derleme yeri: Zırlankaya Mahallesi****Derlenen: Bir Hatıra**

(1) bizikīnlerde işTe okuycan dediydi nēdelim (2) bu sene okullarıñ dadı yok ki gelen yok çocukları götürmēyiler hep çocuklar evde hepisi evde (3) bi tānesi işTe öreTmendi üç ay oldu hindi ğedeli ğari burda bi beş ay durdu gèTdi ona āların (4) ona āların benim olanıñ hani benim çocüm yoK biTdi benim bi şēm yoK kendi hālime birde durüyom kendim (5) devlet üç ğuruş veriyi onu yēyiz nēdelim (6) benim adam yoK benim adam kırk üç sene oldu öleli çocuklarım bōle hōleydi (7) hePsini böyüTdüK everdiK çıkardık yanıñda yakın olan da işTen kendini ğurtarıP da nasılsın dēyebiliri ne uzaKTakı (8) bu köy yeri de çok zor bi soluK solumadan aman öteki de zor (9) hindi ora gèTdi üş senedir şırnaKda orda da öle şey biTmēri eşKiyalar hī (10) sabah dün bi hōle tanıdım bacımıñ ölu varıdı otuz beş yaşında oncāz da öldü sene ömür nēdelim ölüm bizim uçu.

Söyleyen: Ali Burunsuz (1950 doğumlu, ilkokul mezunu)**Derleme yeri: Kayaburnu Mahallesi**

Derlenen: a) Bir Hatıra

(1) 15Partada emekli öğretmen emekli polis emekli devlet su işlerinin adamları (2) bakdık birisi memet östürk öskır seriKli bi maliye memuru ceyranlı mobilleti var bunu götürüv dedi hay hay başımızın üstüne dedik (3) ya adam geldi buluşamadık ben şube MustafaFa var şubeden emekli onun yandıydım yemeK sonrası atıldı onlar benim ora gelmiş oturmuş (4) ordaki altdaki kadın buyruş çay gâve ne yersiniz içersiniz yoK yememez getmişler (5) aşamüstü biz bi yerden geldik arabayı durdurcam bi adam var şaPKalı adamı hiç görmedim (6) adam dur durdu bi dakka dedim ben dolandım (7) buyur abi dedim ben dedi filan neydi onun adı şey o adam ... halil halil ben halil dedi amma tanışmadık o dedi (8) buyur eve dedim vallâ billâ ben çay da işmem gâve işmem (9) len bi memur adam böyle mi olur ondan sora zorula çıkardım yokarıya hanımını çardı o da mobilletile geldi (10) ulan mobileT iki gışilik ceyranlı uzun tamam götürüyz benim yüküm de haddinden fazla bu adam memet öskır bu adamı bulmuş (11) ulen dedim ben bunu sen bene nasıl bulduş dedim üle arKadaş dedi ona ben gülen adam derin dedi (12) ya azından çikan küfürü daları aşiyı hanımı da geldi çikdik yokarıya bunlar eviñ eşyasını hazırlıyor (13) biz oturduk kadınla hiç görmedik kadın konuşuyo ben alayon ben konuşuyon kadın alayo onun da cieri yanık

Söyleyen: Şerife Top (1953 doğumlu, ilkokul mezunu)

Derleme Yeri: Gebiz Mahallesi

Derlenen: a) Hayat Hikayesi b) Eğitim Hayatı

(1) alTı çocüm marıdı, nişan yaPTım, birer birer evlendim arada bi sene altı aylıla everdim, çıkardım çok şükür. (2) hepisiniñ de ikişer üçer tâne çocü oldu, şindi hepisi de muTlu, iyi, herkez geçincemesine bakıyo. (3) üş denesi antallada, bi tãnesi burda, bi tãnesi çiçekde kâtıpcılık yapıyı, şürdan hũ gebizin yanda çiçekciler var işTe ya ne dēyılar ona, 15Tılda kâtıp birisi, birisi yaşam hasTãnesinde hasTa bakıcı, bi tãnesi polis, bi tãnesi belediyede olumuş, bunuş beyi. (4) işTe böyle, bi tãnesi ileşberde, gızımıñ biri ileşberde, hindilik iyi kötü herkez geçincemesine bakıyılar, heyye. (5) e bunnarıñ ben hepine birer nişan yaPdım arâla, altı ay olsun, bi sene olsun, çok şükür. (6) bi tãnesine nişanladık ali benim uzaTdı dou görevini yapıydı (7) ille çocuk elemeye ora isTedi, nişanlısı da rāzı olmadı. (8) emme biz evletimizden mi geçelim ondan mı geçelim derkene bunlar bi arada dediğoduluk yapıyılar, o atıyı yüsü o da atıyı yüsü ondan kēri getdi orda bir ay gadar durdu. (9) ondan kēri çocak nenesi varıdı hasTalandı, biz buna telifan eTdik, çabık gel gızım dedik hanı neneş hasTa dedik. (10) ondan kēri çocuk ordan arabaya bindiriyıllar. (11) nişannısı da gāri burda o da aTTı o da aTTı yüsü (12) ya gārañı sokā duruyo bildimiz gārañı soşak deriz gāri aqsuya (13) aqsuda duruyo otopisTen çocuk inecek gebiz arabasına binip bura gelecek (14) olan antallada duruyo ondan kēri üş kişi getirmiş taKsiyi getirmiş bizim gızı aldınla bile hat aldı getdi gāçardı (15) ondan kēri nēse bi gün iki gün bu gün oldu biz gāri olan telifan ediyi

Kısaltmalar

AİSİYA	Antalya İli Serik İlçesi Ağzı
Ar.	Arapça
DS	Derleme Sözlüğü
Far.	Farsça
KDDK	Kayıt Dışı Derlenen Kelime
STT	Standart Türkiye Türkçesi
TDAY	Türk Dili Araştırmalar Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TS	Türkçe Sözlük

İşaretler

(<)	: Gelişmenin yönü
(>)	: Gelişmenin yönü
(<<)	: Gelişmenin yönüne göre birden fazla değişim ile başka bir şekle geçiş
(~)	: Birbirinin yerine geçen (alternanslı) şekilleri gösterir.
(K/)	: Kök ünlüsünden sonra gelen ünsüzü temsil eder.
(#)	: Bir sesin başında kelime başını, sonunda ise kelime sonunu gösterir.
/.../	: Ses birimi
[...]	: Alt ses Birimi

Çalışmada kullanılan çeviri yazı işaretleri

[ā]	Uzun /a/
[è]	Kapalı /e/ (/e/-/i/ arası) ünlüsü
[ē]	Uzun /e/
[ä]	Açık /e/
[ī]	Kısa /ı/
[i]	/ı/ ile /i/ arası ünlü
[ī]	Uzun /ı/
[î]	Uzun /i/
[ō]	Uzun /o/
[ó]	/o/ ile /ö/ arası ünlü
[ö]	Uzun /ö/
[ú]	/u/ ile /ü/ arası ünlü
[ū]	Uzun /ü/
[ğ]	Süreksiz, ötümlü, art damak ünsüzü
[F]	Süreksiz, yarı ötümlü (/f/-/v/ arası) bir ünsüz
[Ḳ]	[k] ile [ğ] arası art damak ünsüzü
[K]	Süreksiz, yarı ötümlü (/k/-/g/ arası) ön damak ünsüzü
[ḳ]	Arka damak /k/'si
[ŋ]	Damak /n/'si
[P]	Süreksiz, yarı ötümlü (/p/-/b/ arası) bir ünsüz
[S]	Süreksiz, yarı ötümlü (/s/-/z/ arası) bir ünsüz
[T]	Süreksiz, yarı ötümlü (/t/-/d/ arası) diş eti ünsüzü
[y]	Zayıf boğumlanmalı /y/

Kaynaklar

- Ak, Mehmet (2015). *Teke Yörükleri (1800-1900)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Aksüt, Ali (2003). *Önce Türkmen Sonra Tahtacı*. İstanbul: Kayhan Matbaası.
- Atmaca, Emine (2017). *Antalya İli Korkuteli ve Yöresi Ağzları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Atmaca, Emine ve Özlem Güzel (2019). “Ağız İlişkileri ve Etkileşimleri Bakımından Antalya/Kumluca Türkmen Toplulukları”. *V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı*, Adana.
- Atmaca, Emine ve Emre Kanık (2021). “Antalya İli Gündoğmuş İlçesi Ağzlarının Standart Türkiye Türkçesinden Farklı Ses ve Şekil Bilgisi Özellikleri”. *Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, Year 5, Number: 17, s. 91-105.
- Bölük, Ramazan (2012). *Serik Ağzı*. Serik: T.C. Serik Kaymakamlığı Kültür Yayını.
- Bölük, Ramazan (2018). “Serik Ağzında Ünlüler”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 7/4, s. 2226-2259.
- Bölük, Ramazan (2018). “Serik Ağzında Ünsüzler”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 30, s. 885-943.
- Bulut, Serdar (2013). “Türkiye Türkçesi Ağzları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler”, *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Ankara, s. 1129-1149.
- Bulut, Serdar (2016). “Türkiye Türkçesi Ağzları ile Kıbrıs Türk Ağzlarında Ortak Kullanılan Kalıp Sözcüklerden Hayır Dualar ve Beddualar”, *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 4, S 24, s. 298-308.
- Bulut, Serdar (2017). “Serik (Antalya) Yörükleri Ağzından ‘Derleme Sözlüğü’ne Katkılar”, *Route Educational and Social Science Journal*, S.4/5.
- Ceylan, Yılmaz Emine (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”. *Türk Dilleri Araştırmaları*, s. 151-165.
- Erden, Attila (1995). “Tahtacıların Günümüz Kültürel Yapılarından İzlenimler”. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara.
- Ersöz, Serpil (2009). “Sancaklı Yörükleri Ağzında Bir Ayrıntı: +CA ve +CIK”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/3 Spring, s. 938-951.
- Ertekinöğlü, Servet “Alıntı Sözcüklerdeki Kapalı e Üzerine” (Bu makale, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/470386> sitesinden [Erişim: 7.11.2022; 08:44 tarihinde alınmıştır.])
- Evliya Çelebi, (2013). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (Hazırlayan: Kahraman, Seyit Ali). 7-10. Kitaplar, Dizin, 2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Geçmişten Günümüze Serik, (2012). Antalya: T.C. Serik Kaymakamlığı Yayınları.
- Gönüllü, Ali Rıza (2009). “Antalya’da İskân Eden Muhacirler (1878-1923)”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 293-325.
- Güçlü, Muhammet (2000). *1864-1950 Yılları Arasında Serik*. Antalya: Serik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gülensoy, Tuncer ve Ercan Alkaya (2011). *Türkiye Türkçesi Bibliyografyası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülsevin, Gürer (2008). “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 2: (Ç > Ş Değişmesi)”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(3), s. 378-387.
- Halaçoğlu, Yusuf (2009). *Anadolu’da Aşiretler Cemaatler Oymaklar (1453-1650) (6 Cilt)*. Ankara: TTK. Yayınları.
- Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, Leyla (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan, Leyla (2011). *Türk Dili Üzerine İncelemeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karakaya, Merve (2022). *Antalya İli Serik İlçesi ve Yöresi Ağızları*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Korkmaz, Zeynep (1965). “Eski Anadolu Türkçesindeki -van / -ven, -vuz / -vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”. *TDAY-Belleten*, 12 (Ocak 1964), s. 43-65.
- Korkmaz, Zeynep (1968). “-ası/-esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine”. *TDAY-Belleten*, TDK Yayınları, s. 31-38.
- Korkmaz, Zeynep (1971). “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, 19, s. 21-32.
- Kubbealtı Lugati (2005). *Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Mecek, Süleyman (2014). *Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Moğol, Hasan (1991). *19. Yüzyıl Başlarında Antalya*. Ankara: Mehter Yayınları.
- Mutlu, Hüseyin Kahraman (2010). “Balıkesir Tahtacı Türkmenleri Ağzının Fonetik Özellikleri”. *Diyalektolog*, Kış Winter λ Sayı Number 1 λ, s. 21-46.
- Oral, Mustafa (2013/2). “Serik Adına Dair”. *Folklor Edebiyat*, C. 19, S. 74, s. 179-184.
- Özmen, Mehmet (2000). “Alkış ve Kargışlarda Cümle ve Anlatım Özellikleri”, *Türk Dili*, S. 585, s. 280-293.
- Selekler, Macit (2011). *Yarım Asrın Arkasından Antalya’da Kemer, Melli, İbradı ve Serik*. (Yayına hazırlayanlar: Ali Yıldız- Resul Kaya). Kutlu Avcı Ofset Ltd. Şti. Antalya.

- Sev, G. Gülsel (2016). “Kargış/Beddua Eki: {-(y)AsIcA}”, JASS, Number: 52, p. 1-9, Winter II.
- Seyirci, Musa (2007). *Batı Akdeniz Bölgesi Tahtacıları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Sümer, Faruk (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Tekin, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Tuna, Osman Nedim (1960). “Göktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 8, s. 213-282.
- Tuna, Osman Nedim (1986). *Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları*. Malatya.
- Türkay, Cevdet (1979). *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre: Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*. İstanbul: ANDA Ana Neşriyat ve Dağıtım A.Ş.
- Üstüner, Ahat (2000). *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*. Ankara: TDK Yayınları.

Genel Ağ Kaynakları

<http://www.serik.gov.tr/serik-tarihi> [Erişim: 15.04.2022; 15: 54]

<https://islamansiklopedisi.org.tr/agaceriler> [Erişim: 09.08.2022; 16: 35]

<https://islamansiklopedisi.org.tr/tahtacilar> [Erişim: 09.08.2022; 16: 32]